

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS

**Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΡΥΘΜΟΥ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΚΟΡΙΝΑ ΜΗΤΣΗ

ΕΛΙΑ ΠΑΝΑΚΗ

Αρ. 616

582

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟΣ, ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ

ΧΡΗΜΑΤΟΣ

3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1	Η Μακροχρόνια και βραχυχρόνια θέση της καμπύλης Phillips σύμφωνα με τους μονεταριστές	3
1.2	Ο ρόλος των προβλέψεων στη διαμόρφωση της καμπύλης Phillips	6
1.3	Μαθηματική διατύπωση της μακροχρόνιας και βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips σύμφωνα με τους μονεταριστές	9
1.4	Οι επιδράσεις της μεταβολής της ποσότητας του χρήματος σύμφωνα με τη Μονεταριστική Σχολή	12
1.5	Η Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή και ο ρόλος του χρήματος	15
1.6	Σχόλια - Παρατηρήσεις	18

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΝΕΟΚΕΥΝΣΙΑΝΙΣΜΟ ΚΑΙ

ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟ

21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1	Η ζήτηση χρήματος και το επιτόκιο στη Νεοκεϋνσιανή Σχολή	21
2.2	Η ζήτηση χρήματος και το επιτόκιο στη Μονεταριστική Σχολή	24
2.3	Σύγκριση των συναρτήσεων ζήτησεως χρήματος των δύο Σχολών	28
2.4	Σχόλια - Παρατηρήσεις	30
2.5	Η επίδραση των μεταβολών της προσφοράς χρήματος στη Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή.	32
2.6	Η Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή και η ουδετερότητα του Χρήματος	36
2.7	Δημοσιονομική και Νομισματική πολιτική στη Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή	38
2.8	Οι επιχειρηματικοί κύκλοι στα πλαίσια της Νεοκεϋνσιανής και Μονεταριστικής Σχολής	43
2.9	Η καμπύλη Phillips στα πλαίσια της Νεοκεϋνσιανής και Μονεταριστικής Σχολής	45

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο "ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ" ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟ 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1 Ένα γενικό πλαίσιο για την εξέταση των Οικονομικών Σχολών	48
3.2 Το κλασικό σύστημα & το νεοκεϋνσιανό	51
3.3 Αριθμητικό παράδειγμα του κλασικού συστήματος & του νεοκεϋνσιανού	53
3.4 Η θέση των μονεταριστών σε σχέση με τις άλλες οικονομικές σχολές	60
3.5 Ο " τρίτος δρόμος" προς τη μακροοικονομική ανάλυση του Friedman	63
3.6 Σχόλια - Παρατηρήσεις	68
Συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της εργασίας αυτής, είναι η εμπειρική εκτίμηση ανάλυση, αλλά και η θεωρητική ανάπτυξη του μηχανισμού λειτουργίας της καμπύλης PHILLIPS στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής, τόσο κατά τη σχολή των μονεταριστών όσο και της Νεοκεϋνσιανής θεωρίας.

Το 1983 ο Αυστραλός οικονομολόγος A. W. Phillips δημοσίευσε μια μελέτη που αναφερόταν στη σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ποσοστού μεταβολής των χρηματικών μισθών, στη Μεγάλη Βρετανία και για τη χρονική περίοδο από το 1861 ως το 1957. Αυτή η εμπειρική σχέση, μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ποσοστού μεταβολής των χρηματικών (ονομαστικών) μισθών, θεωρήθηκε από πολλούς οικονομολόγους, ιδιαίτερα από τους νεοκεϋνσιανούς, ως μια σημαντική και πολύ ενδιαφέρουσα οικονομική σχέση. Πρέπει να σημειώσουμε ότι και παλαιότερα αρκετοί γνωστοί οικονομολόγοι είχαν προσδιορίσει παρόμοιες στατιστικές σχέσεις μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας, όπως ο Fisher το 1926, ο Zinberger το 1955 για την Ολλανδία, οι Brown, Goldberger και Klein για την Αμερική και άλλοι.

Η εργασία του Phillips που αναφέραμε πιο πάνω, παραμένει στην οικονομική επιστήμη ως καμπύλη Phillips. Τα κυριότερα στοιχεία αυτής της καμπύλης είναι τα ακόλουθα:

- Εκφράζει τη σχέση μεταξύ ποσοστών μεταβολής των χρηματικών μισθών και του ποσοστού ανεργίας.
- Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της καμπύλης είναι αφενός η αντίστροφη σχέση μεταξύ των μεταβλητών W και u και αφετέρου η σταθερότητα αυτής της σχέσεως για ένα περίπου αιώνα.
- Μελετά τον πληθωρισμό των τιμών σε σχέση με το επίπεδο ανεργίας.
- Τέλος, καθορίζει τη σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας σε σχέση με την παραγωγικότητα της ανεργίας. Όσο αυξάνει η παραγωγικότητα της εργασίας τόσο μετατοπίζεται η καμπύλη προς την αρχή των αξόνων και το αντίστροφο.

Η καμπύλη Phillips αποτέλεσε: α) ένα από τα βασικά εργαλεία στην άσκηση της οικονομικής κρατικής παρεμβάσεως για την επίτευξη της πλήρους απασχολήσεως, σύμφωνα με τις αρχές του κεϋνσιανισμού β) το μηχανισμό

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

διαμορφώσεως των προσδοκιών των οικονομούντων ατόμων αναφορικά με το γενικό επίπεδο των τιμών, σύμφωνα με τις απόψεις των μονεταριστών. Επομένως θα εξετάσουμε κατά πόσο οι ισχυρισμοί και οι θέσεις αυτές του μονεταρισμού είναι σωστές και επηρεάζουν την καμπύλη Phillips, ενώ ταυτόχρονα αναιρούν την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής των κεϋνσιανών και νεοκεϋνσιανών οικονομολόγων.

Στα τελευταία δεκαπέντε χρόνια στο χώρο της μακροοικονομικής αναλύσεως έχουν εισβάλλει νέες θεωρίες και νέες ιδέες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δούμε τις αντιπαραθέσεις των δύο σχολών και να συνάψουμε τις βασικές θέσεις των νεοκεϋνσιανών και των μονεταριστών οικονομολόγων.

Αναμφισβήτητα οι διαφορές μεταξύ των δύο σχολών είναι μεγάλες και σημαντικές. Μετά από την εισαγωγή του αποτελέσματος μιας ενέργειας ενός μεγάλου οικονομολόγου, ο "πόλεμος" κλασικών - νεοκεϋνσιανών τελείωσε με τη διαμόρφωση της νεοκλασικής συνθέσεως. Το πρόβλημα τώρα είναι με τους μονεταριστές. Τα ερωτήματα που παραμένουν σχετικά με το μονεταρισμό είναι: α) Αποτελεί ο μονεταρισμός πράγματι μια εναλλακτική θεωρία μακροοικονομικής αναλύσεως, όπως ισχυρίζονται οι οπαδοί του; ή μήπως είναι απλώς μια θεωρία πληθωρισμού η οποία επεξηγεί τον τρόπο μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών; β) Μπορούμε να πούμε ότι ο μονεταρισμός δεν είναι τίποτε άλλο παρά ορισμένες θεωρητικές θέσεις, μερικές από τις οποίες έχουν επιβεβαιωθεί με εμπειρικές έρευνες και μελέτες;

Εξαιτίας αυτών των ερωτημάτων, θα εξετάσουμε κατά πόσο η μονεταριστική σχολή έχει ένα μακροοικονομικό σύστημα, δηλαδή μια θεωρία ικανή να απαντήσει στα προβλήματα που θέτει η μακροοικονομική επιστήμη και ταυτόχρονα διέπεται από εσωτερική συνέπεια.

Συμπερασματικά μεγαλύτερη σημασία έχει η θεωρία εκείνη που κάνει σωστές προβλέψεις, άσχετα από τη λογική δομή των υποθέσεών της.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟΣ, ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

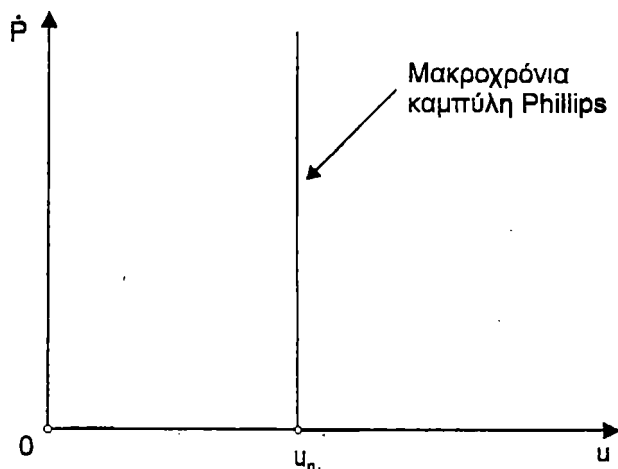
1.1. Η Μακροχρόνια και βραχυχρόνια θέση της καμπύλης Phillips σύμφωνα με τους μονεταριστές

Είναι γνωστό ότι η οικονομία, σύμφωνα με τους μονεταριστές, αν αφεθεί ελεύθερη, παρουσιάζει μία τάση να έλκεται μακροχρόνια προς το φυσικό ρυθμό απασχολήσεως και παραγωγής (natural rate of employment). Αυτό το φυσικό ποσοστό απασχολήσεως εκφράζει και την πλήρη απασχόληση της οικονομίας για τους μονεταριστές. Πρέπει να τονιστεί πάλι ότι η τάση της οικονομίας προς την πλήρη απασχόληση προσδιορίζεται από τις πραγματικές δυνάμεις της οικονομίας, δηλαδή τη συνάρτηση προσφοράς εργασίας που εκφράζει την επιθυμία των εργατών να προσφέρουν την εργασία τους, καθώς επίσης και την παραγωγικότητά τους. Αυτή η τάση είναι τελείως ανεξάρτητη από τον οποιοδήποτε πληθωρισμό, ο οποίος καθορίζεται από το ρυθμό μεταβολής της ονομαστικής ποσότητας του χρήματος. Αυτός εξάλλου είναι και ο λόγος για τον οποίο η συνάρτηση μακροχρόνιας συνολικής προσφοράς AS, εμφανίζεται κάθετη στο επίπεδο παραγωγής Y_n , που αντιστοιχεί στο φυσικό ρυθμό απασχολήσεως της εργασίας L_n και κατά συνέπεια και στο φυσικό ρυθμό ανεργίας u_n .

Αφού λοιπόν, οι μεταβολές των χρηματικών μισθών και επομένως και του πληθωρισμού, δεν επηρεάζουν το φυσικό ρυθμό ανεργίας u_n έπεται ότι η μακροχρόνια καμπύλη Phillips θα είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό ανεργίας u_n , όπως φαίνεται και στο διάγραμμα (1.1).

Με τη μακροχρόνια κάθετη μορφή της, η καμπύλη Phillips έρχεται σε πλήρη εναρμόνιση με τη θέση των μονεταριστών, αφού ένα πραγματικό μέγεθος της οικονομίας, δε σχετίζεται αλλά ούτε και επηρεάζεται μακροχρόνια από ένα άλλο χρηματικό μέγεθος της οικονομίας, όπως είναι ο

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 1.1

Μακροχρόνια καμπύλη Phillips

πληθωρισμός. Με άλλα λόγια, οι δύο αυτές μεταβλητές, δηλαδή το ποσοστό ανεργίας και ο πληθωρισμός, είναι τελείως ανεξάρτητες μεταξύ τους και έτσι εξουδετερώνεται η δυνατότητα εναλλακτικών στόχων της κυβερνητικής πολιτικής μεταξύ ποσοστού ανεργίας και ποσοστού συνολικής πληθωρισμού. Η κάθετη μορφή της συναρτήσεως της μακροχρόνιας συνολικής προσφοράς AS, καθώς και η μακροχρόνια καμπύλη Phillips, βασίζονται στις εξής υποθέσεις: (α) της ευκαμψίας των χρηματικών τιμών, (β) στις προσαρμοστικές προσδοκίες, που εκφράζουν τον τρόπο με τον οποίο οι εργάτες διαμορφώνουν τις προσδοκίες τους αναφορικά με το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού και (γ) ότι ο συντελεστής ταχύτητας προσαρμογής των προσδοκιών είναι ίσος με τη μονάδα ($\beta = 1$).

Αν επομένως υποτεθεί ότι $0 < \beta < 1$ τότε, επειδή οι προσδοκίες των ατόμων δε θα προσαρμόζονται ποτέ με την πραγματικότητα, έπεται ότι δε θα έχουμε κάθετη συνάρτηση μακροχρόνιας συνολικής προσφοράς AS και κατά προέκταση και η μακροχρόνια καμπύλη Phillips θα παρουσιάζει κάποια μικρή αρνητική κλίση. Κατά συνέπεια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι και μακροχρόνια η άσκηση δημοσιονομικής ή νομισματικής πολιτικής έχει τη δυνατότητα επιλογής συνδυασμού πληθωρισμού - ανεργίας πάνω στην καμπύλη Phillips.

Η αποδοχή των προσαρμοστικών προσδοκιών, ως τρόπος συμπεριφοράς της εργατικής τάξεως σχετικά με το προσδοκώμενο ύψος του γενικού επιπέδου των τιμών, έχει ως αναγκαία συνέπεια την τροποποίηση

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

του υποδείγματος που εκφράζει την καμπύλη Phillips. Έτσι, η βασική εξίσωση γίνεται:

$$\dot{P}_t = f(u_t) + \dot{P}_t^e \quad (1.1.1)$$

όπου:

$\dot{P}_t = \frac{1}{P} \cdot \frac{dP}{dt}$: η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του μέσου γενικού επιπέδου τιμών

u_t : το ποσοστό ανεργίας που αντιστοιχεί στο χρόνο μεταβολής του πληθωρισμού

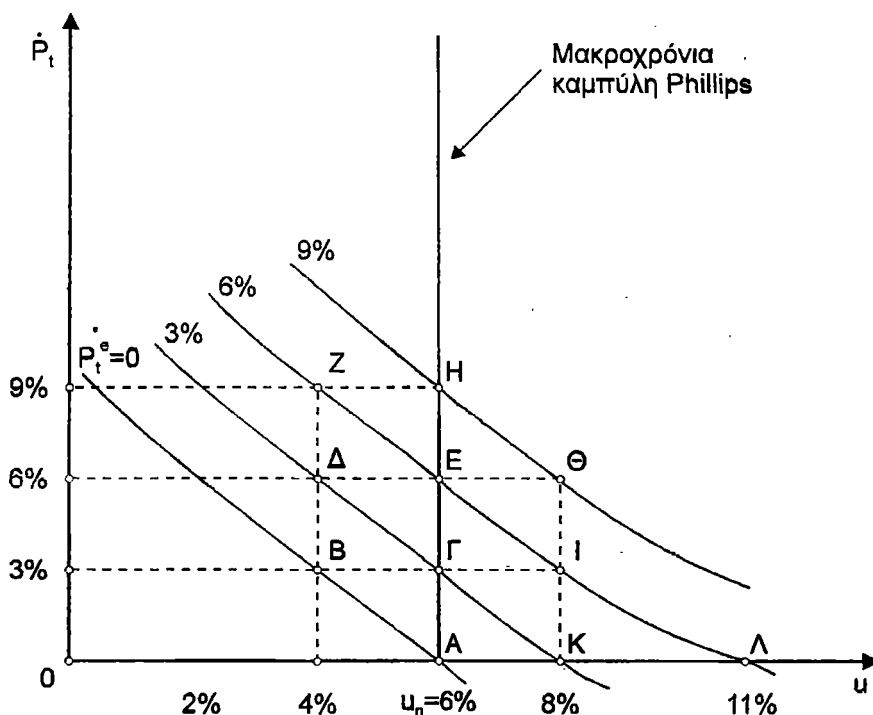
$\dot{P}_t^e = \frac{1}{P^e} \cdot \frac{dP^e}{dt}$: η μέση ετήσια προσδοκώμενη μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών

Με την εισαγωγή αυτή των προβλέψεων των οικονομούντων ατόμων στην εξίσωση (1.1.1) γίνεται σαφές ότι τώρα έχουμε όχι μία μόνο καμπύλη Phillips, αλλά μία ολόκληρη σειρά από καμπύλες που κάθε μία ορίζεται για δεδομένη τιμή του προσδοκώμενου πληθωρισμού \dot{P}_t^e .

Το συμπέρασμα το οποίο προκύπτει από τις παραπάνω θέσεις των μονεταριστών είναι ότι η μακροχρόνια καμπύλη Phillips είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό ανεργίας της οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα έχουμε δέσμη βραχυχρόνιων καμπυλών Phillips, που κάθε μία ορίζεται από το προσδοκώμενο ποσοστό μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών.

1.2. Ο ρόλος των προβλέψεων στη διαμόρφωση της καμπύλης Phillips

Για να καταλάβουμε καλύτερα πώς διαμορφώνονται οι καμπύλες Phillips όταν εισάγονται στο υπόδειγμα και οι προσαρμοστικές προσδοκίες, ας υποθέσουμε ότι η οικονομία σε δεδομένη χρονική στιγμή βρίσκεται στο σημείο A του διαγράμματος (1.2).

Διάγραμμα 9.2

Μακροχρόνιες και βραχυχρόνιες καμπύλες Phillips

Το σημείο A εκφράζει το γεγονός ότι η οικονομία βρίσκεται στην πλήρη απασχόληση και ο φυσικός ρυθμός ανεργίας είναι $u_n = 6\%$. Επίσης στο σημείο A έχουμε ένα σταθερό επίπεδο τιμών, αφού ο πληθωρισμός είναι ίσος με το μηδέν. Έστω λοιπόν ότι το κράτος επιθυμεί να μειώσει το ποσοστό ανεργίας από 6% σε 4% και προς το σκοπό αυτό προβαίνει σε κρατικές δαπάνες τις οποίες χρηματοδοτεί με έκδοση νέου χρήματος. Ως γνωστόν, η ενέργεια αυτή του κράτους αυξάνει τη συνολική ενεργή ζήτηση της οικονομίας, με συνέπεια την ύψωση του γενικού επιπέδου των τιμών. Αν

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

υποτεθεί τώρα ότι ως αποτέλεσμα αυτής της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής του κράτους είναι η μετακίνηση της οικονομίας από το σημείο Α στο σημείο Β, τότε θα έχουμε ένα πληθωρισμό της τάξεως του 3% και αντίστοιχη μείωση του ποσοστού ανεργίας σε 4%. Η οικονομική αυτή κατάσταση δεν πρόκειται να παραμείνει στάσιμη. Η ύψωση των τιμών των προϊόντων, που προκλήθηκε από την αύξηση της ενεργής ζήτησεως, ωθεί τις επιχειρήσεις για απασχόληση περισσότερων εργατών με αποτέλεσμα να προσφέρουν και υψηλότερους χρηματικούς μισθούς, αφού τώρα μετά την ύψωση του γενικού επιπέδου των τιμών ο πραγματικός μισθός που ορίζεται ως το πηλίκο του χρηματικού μισθού δια του γενικού επιπέδου των τιμών $\frac{W}{P}$

έχει μειωθεί. Παράλληλα οι εργάτες, που υποθέτουμε ότι έχουν προσαρμοστικές προσδοκίες, θεωρούν ότι το ύψος του προσδοκώμενου πληθωρισμού είναι ίσο με εκείνο της προηγούμενης περιόδου, δηλαδή $P_t^e = P_{t-1}$ (αν βέβαια υποτεθεί ότι $\beta = 1$). Επομένως, πιστεύουν ότι ο πληθωρισμός θα είναι ίσος με το μηδέν, αφού το επίπεδο των τιμών ήταν σταθερό. Κατά συνέπεια, θεωρούν δικαίως ότι η αύξηση των χρηματικών μισθών σημαίνει γι' αυτούς αύξηση των πραγματικών μισθών και προθύμως προσφέρουν περισσότερη εργασία. Έτσι, η οικονομία βρίσκεται με μειωμένο ποσοστό ανεργίας 4% αλλά και με πληθωρισμό 3%. Όταν οι εργάτες συνειδητοποιήσουν ότι το γενικό επίπεδο των τιμών έχει ανέλθει κατά 3%, θα αξιώσουν αναπροσαρμογή των χρηματικών μισθών τους από τις επιχειρήσεις, για να καλύψουν την απώλεια του πραγματικού μισθού τους. Αυτή η προσαρμογή προς τα πάνω, που κάνουν οι εργάτες στις προσδοκίες τους σχετικά με το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού, έχει ως συνέπεια τη μετακίνηση ολόκληρης της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips από τη θέση $\dot{P}_t^e = 0$ στη θέση $\dot{P}_t^e = 3\%$, η οποία τέμνει τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips στο σημείο Γ. Έτσι, μετά τη διόρθωση των προβλέψεων από τους εργάτες η οικονομία βρίσκεται πάλι με ποσοστό ανεργίας 6%, ενώ τώρα έχει και ένα πληθωρισμό της τάξεως του 3%. Θα πρέπει να τονισθεί πάλι αυτό το συμπέρασμα, γιατί αποτελεί μία από τις σοβαρότερες θέσεις των μονεταριστών. Ότι δηλαδή η κρατική παρέμβαση στην οικονομία για μείωση του φυσικού ποσοστού ανεργίας έχει μόνο βραχυχρόνιο αποτέλεσμα και

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

οφείλεται στις προσαρμοστικές προσδοκίες των εργατών κατά τη διαμόρφωση του προσδοκώμενου ύψους των τιμών.

Παράλληλα, ενώ μακροχρόνια η κρατική παρέμβαση εξουδετερώνεται πλήρως, εντούτοις, προικοδοτεί μόνιμα την οικονομία με ένα πληθωρισμό. Γι' αυτό και οι μονεταριστές δεν επιθυμούν την κρατική παρέμβαση στην οικονομία για τη μείωση της ανεργίας και τη αύξηση της παραγωγής και γενικότερα για την άμβλυση της εντάσεως των επιχειρηματικών κύκλων.

Αν το κράτος επιμείνει να μειώσει το ποσοστό ανεργίας σε 4% και προβαίνει σε νέα κρατική δαπάνη για αναζωογόνηση της συνολικής ενεργής ζήτησεως, τότε θα προκληθεί πάλι αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών σε συνολικό ποσοστό 6% και η οικονομία θα βρεθεί στο σημείο Δ. Όταν πάλι οι εργάτες αναπροσαρμόσουν τις προβλέψεις τους, σχετικά με το προσδοκώμενο ύψος των τιμών, τότε μέσω της διαδικασίας που αναπτύξαμε, η βραχυχρόνια

καμπύλη Phillips θα μετακινηθεί στη νέα θέση όπου $\dot{P}_t^e = 6\%$ και θα τέμνει τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips στο σημείο Ε. Έτσι, τώρα η οικονομία θα έχει αναπτύξει ένα μόνιμο πληθωρισμό της τάξεως του 6% θα επανέλθει στο φυσικό ρυθμό δηλαδή στο $u_n = 6\%$. Σε κάθε προσπάθεια της κυβερνήσεως να μειώνει το ποσοστό ανεργίας, θα προκαλείται και αύξηση του πληθωρισμού, ενώ μακροχρόνια το ποσοστό ανεργίας, θα παραμένει στο φυσικό ρυθμό του.

Έστω τώρα ότι η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Η (διάγραμμα (1.2)) και η κυβέρνηση επιθυμεί να εξαλείψει τις πληθωριστικές προσδοκίες που υπάρχουν στην οικονομία. Σ' αυτή την περίπτωση, με κατάλληλη δημοσιονομική πολιτική, π.χ. με αύξηση της φορολογίας, προκαλείται μείωση της συνολικής ενεργής ζήτησεως, με αποτέλεσμα την πτώση των τιμών έστω κατά 3%. Αυτό θα σημάνει ότι η οικονομία θα βρεθεί στο σημείο Θ, όπου το ποσοστό ανεργίας έχει ανέλθει τώρα στο 8%, ενώ ο πληθωρισμός έπεσε από το 9% στο 6%. Οι εργάτες αναπροσαρμόζουν προς τα κάτω πλέον τις προσδοκίες τους σχετικά με το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού, με συνέπεια τη μετακίνηση της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips από τη θέση

$\dot{P}^e = 9\%$ στη νέα θέση $\dot{P}^e = 6\%$, η οποία τέμνει τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips στο σημείο Ε. Αν η κυβέρνηση συνεχίσει την αποπληθώρηση των προσδοκιών στην οικονομία, θα πρέπει να μειώσει πάλι τη συνολική ενεργή

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

ζήτηση έτσι, ώστε να προκληθεί μείωση των τιμών κατά 6%, το δε ποσοστό ανεργίας να φτάσει το 11%. Δηλαδή, προσωρινά, η οικονομία θα βρεθεί στο σημείο Λ. Όταν οι εργάτες προσαρμόσουν τις προβλέψεις τους στη νέα μείωση του πληθωρισμού σύμφωνα με το υπόδειγμα των προσαρμοστικών προσδοκιών που έχουμε υποθέσει, θα παρατηρηθεί μετακίνηση της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips από τη θέση $\dot{P}_t^e = 6\%$ στη νέα θέση $\dot{P}_t^e = 0$, η οποία τέμνει τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips στο σημείο Α. Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι η κάθαρση της οικονομίας από πληθωριστικές προσδοκίες γίνεται μέσω αυξήσεως, βραχυχρόνια, του ποσοστού ανεργίας.

Θα πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι όταν οι μονεταριστές αναφέρονται στη μακροχρόνια προσαρμογή των προβλέψεων των εργατών αναφορικά με το ύψος του πληθωρισμού, η έννοια της **μακροχρόνιας περιόδου** εξαρτάται από το χρόνο που απαιτείται από τους εργάτες και τις επιχειρήσεις να αντιληφθούν το νέο προσδοκώμενο επίπεδο τιμών. Ο χρόνος αυτός πάλι είναι συνάρτηση, αφενός της εμπειρίας που έχουν αποκτήσει οι εργάτες και οι επιχειρήσεις από προηγούμενο πληθωρισμό και αφετέρου από τα χαρακτηριστικά της πληθωριστικής διαδικασίας.

1.3. Μαθηματική διατύπωση της μακροχρόνιας και βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips σύμφωνα με τους μονεταριστές.

Ολόκληρη η διαδικασία του τρόπου προσαρμογής του προσδοκώμενου πληθωρισμού προς αυτόν που πράγματι υπάρχει, καθώς και οι μετακινήσεις των βραχυχρόνιων συναρτήσεων Phillips, μπορεί να αποδοθεί με τις εξής δύο σχέσεις:

$$\dot{P}_t = f(u_t) + \dot{P}_t^e \quad (1.3.1)$$

και:

$$\dot{P}_t^e = \dot{P}_{t-1} \quad (1.3.2)$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Η πρώτη σχέση (1.3.1) εκφράζει, όπως έχουμε αναλύσει, τη βραχυχρόνια καμπύλη Phillips, έτσι όπως αυτή τροποποιήθηκε από τους Friedman και Phelps και αναφέρεται συνήθως στην οικονομική επιστήμη ως **καμπύλη Phillips προσαυξημένη προσδοκιών** (The expectations - augmented Phillips curve).

Η δεύτερη σχέση (1.3.2) εκφράζει, ως γνωστόν, το μηχανισμό των προσαρμοστικών προσδοκιών, που απετέλεσε τη βάση για την κριτική της αστάθειας της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips.

Ας σημειωθεί ότι στην εξίσωση (1.3.2) έχει υποτεθεί ότι η ταχύτητα προσαρμογής προς την πραγματική τιμή του πληθωρισμού είναι ίση με τη μονάδα ($\beta = 1$). Το σύστημα των εξισώσεων (1.3.1) - (1.3.2) περιέχει τρεις ενδογενείς μεταβλητές \dot{P}_t^e , \dot{P}_t και u_t και επομένως έχει ένα βαθμό ελευθερίας. Τούτο σημαίνει ότι μία από τις ενδογενείς μεταβλητές πρέπει να καθοριστεί κατά εξωγενή τρόπο. Έστω ότι η κυβέρνηση αποφασίζει ότι το ποσοστό ανεργίας του προηγούμενου παραδείγματος πρέπει να κατέλθει στο 4% και κατά συνέπεια η θέση της οικονομίας μετακινείται από το σημείο Α στο σημείο Β του διαγράμματος (1.2). Αφού $\dot{P}_t^e = 0$ η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips με βάση τη σχέση (1.3.1) γίνεται $\dot{P}_t = f(u_t)$, ενώ μετά την αναπροσαρμογή των προσδοκιών με βάση τη σχέση (1.3.2), η μετακίνηση της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips θα πάρει τη θέση $\dot{P}_t = f(u_t) + 3\%$ (αφού $\dot{P}_t^e = \dot{P}_{t-1}^e = 3\%$) και θα τέμνει τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips στο σημείο Γ. Στο σημείο Γ συμπίπτουν ο προσδοκώμενος με τον πραγματικό πληθωρισμό, ενώ το ποσοστό ανεργίας έχει ανέλθει πάλι στο φυσικό ρυθμό του $u_n = 6\%$. Αν η κυβέρνηση δεν επιχειρήσει νέα μείωση της ανεργίας, τότε δε θα υπάρξει καμία τάση ούτε για πληθωριστικές πιέσεις επί του γενιού επιπέδου των τιμών, ούτε φυσικά και για αναθεώρηση προβλέψεων εκ μέρους των εργατών. Έτσι, η κατάσταση θα χαρακτηρίζεται από μία **σταθερή** πλέον βραχυχρόνια καμπύλη Phillips όπου:

$$\dot{P}_t = \dot{P}_t^e = \dot{P}_{t-1}^e = \dot{P}_{t-1}^e \quad (1.3.3)$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Με άλλα λόγια, ο προσδοκώμενος και ο πραγματοποιηθείς πληθωρισμός συμπίπτουν, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει τάση μετακινήσεως της καμπύλης Phillips.

Το εκάστοτε ποσό ανεργίας u_t μπορεί να εκφραστεί ως συνάρτηση της συνολικής υπερβάλλουσας ζήτησεως στην οικονομία. Κατά συνέπεια, η καμπύλη Phillips, με βάση την αρχική διατύπωση (1.1.1), μπορεί να εκφραστεί και ως εξής:

$$\dot{P}_t = \alpha(u_n - u_t) + \dot{P}_t^e \quad (1.3.4)$$

όπου:

u_n : το φυσικό ποσοστό ανεργίας

u_t : το ποσοστό ανεργίας που πραγματοποιείται στη χρονική περίοδο t

α : σταθερός συντελεστής

\dot{P}_t^e : το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού

Αν η συνολική υπερβάλλουσα ζήτηση της οικονομίας είναι θετική, τούτο σημαίνει ότι το πραγματοποιούμενο ποσοστό ανεργίας συμπιέζεται πιο κάτω από το φυσικό ποσοστό ανεργίας u_n , δηλαδή έχουμε $u_n > u_t$ και παράλληλα το ποσοστό πληθωρισμού \dot{P}_t υψώνεται σε σχέση με τον προσδοκώμενο \dot{P}_t^e , αφού $\alpha(u_n - u_t) > 0$. Αντίθετα, αν η συνολική υπερβάλλουσα ζήτηση της οικονομίας είναι αρνητική, τούτο σημαίνει ότι το πραγματοποιούμενο ποσοστό ανεργίας u_t είναι μεγαλύτερο από το φυσικό ποσοστό ανεργίας u_n , δηλαδή $u_n < u_t$ και άρα $\alpha(u_n - u_t) < 0$.

$$\dot{P}_t < \dot{P}_t^e \quad (1.3.5)$$

Έτσι, ο πραγματοποιούμενος, πληθωρισμός \dot{P}_t είναι μικρότερος από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό \dot{P}_t^e , με συνέπεια την αύξηση του ποσοστού ανεργίας.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, η μακροχρόνια συνάρτηση της καμπύλης Phillips μπορεί να προσδιοριστεί να θέσουμε στη σχέση (1.3.4)

$\dot{P}_t = \dot{P}_t^e$. Τούτο δηλώνει ότι μακροχρόνια ο προσδοκώμενος πληθωρισμός \dot{P}_t^e , προσαρμόζεται πάντοτε προς τον πραγματοποιηθέντα \dot{P}_t . Επομένως από την (1.3.4) προκύπτει:

$$\dot{P}_t - \dot{P}_t^e = \alpha(u_n - u_t)$$

ή

$$u_t = u_n \quad (1.3.6)$$

Η σχέση (1.3.6) αποτελεί και την μακροχρόνια καμπύλη Phillips και δηλώνει ότι είναι κάθετη στο φυσικό ποσοστό ανεργίας u_n . Επίσης, με τη μορφή αυτή η μακροχρόνια καμπύλη Phillips εκφράζει το γεγονός ότι στο φυσικό ποσοστό ανεργίας μπορεί να επικρατούν κάθε φορά διαφορετικά ύψη πληθωρισμού όπως π.χ. στο διάγραμμα (1.2) έχουμε 3% ή 6% ή 9% στα αντίστοιχα σημεία Γ, Ε και Η. Ας σημειωθεί ότι τα επίπεδα αυτά των πληθωρισμών αφενός είναι σταθερά και αφετέρου το ύψος τους έχει πλήρως προβλεφθεί κάθε φορά από τα οικονομούντα άτομα.

1.4. Οι επιδράσεις της μεταβολής της ποσότητας του χρήματος σύμφωνα με τη Μονεταριστική Σχολή

Οι οικονομικές σχολές που θα μπορούσε κανείς να πει ότι μοιάζουν με τα πολιτικά κόμματα, που το καθένα έχει τη δικιά του ιδεολογία και, ταυτόχρονα, περιλαμβάνει κάτω από τη σημαία του μια πλατιά διάταξη απόψεων και ιδεών. Έτσι, και η μονεταριστική σχολή ενώ έχει τη δική της οικονομική θεωρία αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και επομένως δίνει το δικό της επιστημονικό στίγμα που την ξεχωρίζει από τις άλλες οικονομικές σχολές, παράλληλα περιλαμβάνει μέσα

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

στους κόλπους της ιδέας και αντιλήψεις, που διαφέρουν ως προς τον τρόπο ορισμού και εφαρμογής διαφόρων θέσεών της. Πρέπει να τονιστεί, φυσικά, ότι οι διαφορές μεταξύ της μονεταριστικής σχολής και των άλλων σχολών είναι πολύ μεγαλύτερες απ' εκείνες που επικρατούν μεταξύ των οπαδών της.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε μπορούμε να εξετάσουμε τώρα την ουσία της πιο σπουδαίας δοξασίας του μονεταρισμού, που τον κάνει να ξεχωρίζει ριζικά από τις άλλες οικονομικές σχολές. Αυτή λοιπόν η δοξασία του έγκειται στο γεγονός ότι το χρήμα έχει μεγάλη σημασία για την οικονομία και αποτελεί τον πλέον καθοριστικό παράγοντα για την απόδοσή της.

Θα πρέπει ευθύς εξ αρχής να λεχθεί ότι όταν οι μονεταριστές ομιλούν για χρήμα, εννοούν την προσφορά χρήματος και όχι τη ζήτηση χρήματος. Το τι συνθέτει την προσφορά χρήματος είναι ένα θέμα το οποίο δεν έχει επιλυθεί επακριβώς από τους μονεταριστές. Όπως ακριβώς δεν έχει επιλυθεί και η εννοιολογική σημασία του χρήματος. Είναι χαρακτηριστική η απάντηση, που έχει δώσει ο ίδιος ο Friedman σε ερώτηση αναφορικά με το τι σημαίνει για τους μονεταριστές ο όρος χρήμα. "Όπως ακριβώς ο Νεύτων δεν ήταν ανάγκη να εξηγήσει τι είναι βαρύτητα, αλλά μόνο τι μπορεί να προκαλέσει η βαρύτητα, το ίδιο ισχύει και για το χρήμα"¹.

Οι μονεταριστές ακολουθούντες τους κλασικούς, σχετικά με την επίδραση της προσφοράς του χρήματος στη οικονομία, υποστηρίζουν και αυτοί την ουδετερότητα του χρήματος. Η ουδετερότητα όμως του χρήματος ισχύει μόνο στη μακροχρόνια περίοδο. Επομένως, μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος θα επηρεάσουν μακροχρόνια τα χρηματικά μεγέθη της οικονομίας, όπως είναι οι τιμές των προϊόντων και οι χρηματικοί μισθοί, ενώ τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας όπως, η παραγωγή, η απασχόληση και οι πραγματικοί μισθοί, θα παραμείνουν αμετάβλητα. Η μακροχρόνια κάθετη καμπύλη Phillips, σύμφωνα με τους μονεταριστές εκφράζει αυτή ακριβώς την ουδετερότητα του χρήματος. Ο φυσικός ρυθμός ανεργίας u_n και κατά συνέπεια και οι φυσικοί ρυθμοί απασχολήσεως L_n και παραγωγής Y_n , δεν επηρεάζονται από το οποιοδήποτε ύψος του πληθωρισμού.

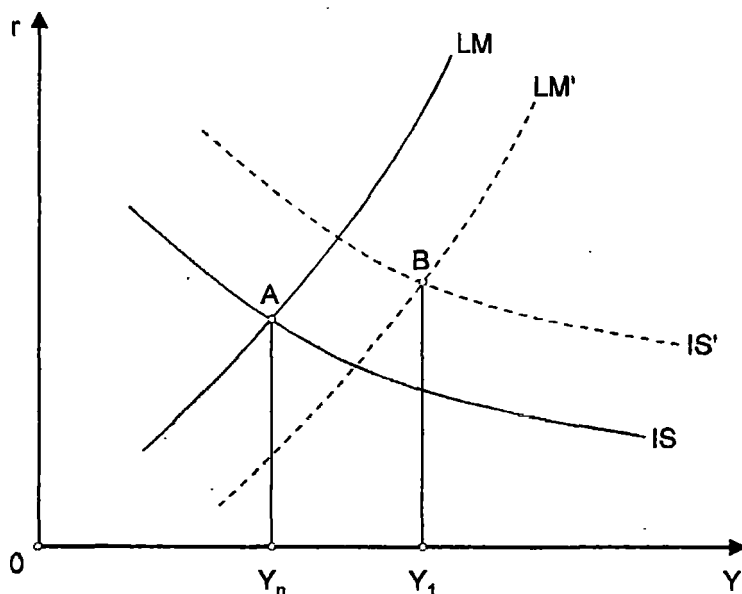
¹Arjo Klamer, "The new Classical Macroeconomics: Conversations with new Classical economists and their opponents". Wheatsheaf Books, LTD, 1984, Σελ. 105.

Αλλά, ενώ το χρήμα (μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος) παρουσιάζει όπως είδαμε ουδετερότητα στη μακροχρόνια περίοδο, σύμφωνα με τους μονεταριστές έχει μεγάλη επίδραση στην απόδοση της οικονομίας και μάλιστα πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι πιστεύουν ότι έχει οι νεοκεϋνσιανοί οικονομολόγοι. Αλλά ας δούμε γιατί συμβαίνει αυτό. Είναι γνωστό ότι κάθε αύξηση της ποσότητας του χρήματος, που προκαλείται με άσκηση δημοσιονομικής ή νομισματικής πολιτικής, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αξίας των **πραγματικών ρευστών διαθεσίμων** (real balances), που ορίζονται, όπως έχουμε αναλύσει, ως το πηλίκο της διαιρέσεως της ποσότητας του χρήματος, που βρίσκεται στα χέρια των οικονομούντων ατόμων, δια του γενικού επιπέδου των τιμών $\frac{M}{P}$.

Έτσι λοιπόν, η αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα προκαλέσει δύο παράλληλες οικονομικές ενέργειες. Πρώτον, τη μετατόπιση της καμπύλης LM στη νέα θέση LM' που βρίσκεται προς τα δεξιά της παλιάς της θέσεως και δεύτερον, τη μετατόπιση της καμπύλης IS και αυτής προς τα δεξιά της παλιάς της θέσεως στη νέα θέση IS', όπως φαίνεται και στο διάγραμμα (1.3).

Η μετατόπιση της καμπύλης IS στη νέα θέση IS' οφείλεται στην αύξηση της δαπάνης, που ενεργείται από τα οικονομούντα άτομα λόγω αυξήσεως της αξίας των **πραγματικών ρευστών διαθεσίμων**. Κατά συνέπεια, έχουμε αύξηση της παραγωγής από Y_n σε Y_1 μονάδες και παράλληλη αύξηση της απασχολήσεως από L_n σε L_1 μονάδες.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 1.3

Αύξηση της ποσότητας του χρήματος.

Η κατάσταση όμως αυτή είναι προσωρινή. Τούτο, γιατί η αύξηση της δαπάνης θα προκαλέσει την ύψωση των τιμών των προϊόντων, με αποτέλεσμα τη μείωση της αξίας των πραγματικών ρευστών διαθέσιμων και την ταυτόχρονη μείωση της δαπάνης και επομένως και της παραγωγής. Η διαδικασία αυτή θα συνεχιστεί μέχρις ότου μακροχρόνια η παραγωγή επανέλθει στο φυσικό ρυθμό της Y_n και κατά προέκταση και η απασχόληση θα μειωθεί πάλι στο L_n . Έτσι, εκείνο που απομένει από αυτή τη διαδικασία είναι η ονομαστική αύξηση της ποσότητας του χρήματος και η αναλογική ύψωση των τιμών των χρηματικών και των χρηματικών μισθών.

1.5. Η Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή και ο ρόλος του χρήματος

Με βάση την παραπάνω ανάπτυξη, ας εξετάσουμε τώρα τις διαφορές που έχουν οι μονεταριστές από τους νεοκεϋνσιανούς, αναφορικά με το ρόλο του χρήματος. Οι νεοκεϋνσιανοί οικονομολόγοι ισχυρίζονται και αυτοί ότι το χρήμα έχει σημασία και παίζει αποφασιστικό ρόλο στην οικονομία και ότι η επίδρασή του δεν είναι προσωρινή αλλά έχει μόνιμο χαρακτήρα. Πραγματικά,

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

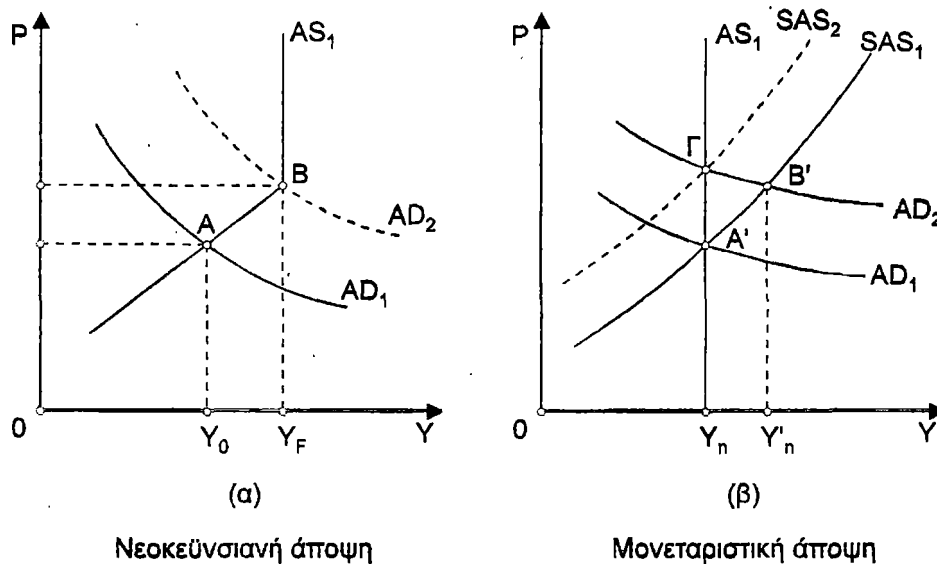
το σύστημα της αγοράς, σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς, παρουσιάζει πολλές δυσκαμψίες, δηλαδή οι τιμές των προϊόντων και ιδιαίτερα οι ονομαστικοί μισθοί δεν έχουν την ευκαμψία εκείνη που θεωρούν ότι έχουν τόσο οι κλασικοί όσο και οι μονεταριστές, με αποτέλεσμα η οικονομία να βρίσκεται ενδεχομένως για μεγάλη χρονική περίοδο, πολύ πιο κάτω από την πλήρη απασχόληση. Τούτο έχει ως συνέπεια μία διαρκή υποαπασχόληση των παραγωγικών συντελεστών της οικονομίας. Επομένως, πάντα κατά τους νεοκεϋνσιανούς, είναι δυνατή η κρατική παρέμβαση η οποία με κατάλληλη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική μπορεί να αποτρέψει διαρκείς και σοβαρές υφέσεις στην οικονομία και να μειώσει το ποσοστό ανεργίας ωθώντας την οικονομία σε επίπεδα πλήρους απασχολήσεως. Αυτή η νεοκεϋνσιανή φιλοσοφία μεσουράνησε στην πράξη στις δεκαετίες του '50 και '60, ενώ είχε εντούτοις, σαφή αποτυχία στη δεκαετία του '70.

Την αντιπαράθεση των δύο σχολών για τη σημασία του χρήματος στην οικονομία, μπορούμε να δούμε συνοπτικά στο διάγραμμα (1.4).

Στο πρώτο διάγραμμα (1.4.α) εμφανίζεται η νεοκεϋνσιανή άποψη, όπου η συνάρτηση συνολικής προσφοράς είναι η AS_1 . Θα επαναλάβουμε και εδώ ότι η θετική κλίση της AS_1 με την κεκαμμένη καμπύλη οφείλεται στην υπόθεση των νεοκεϋνσιανών ότι οι χρηματικοί μισθοί, ενώ παρουσιάζουν ευκαμψία προς τα πάνω, αντίθετα παρουσιάζουν ακαμψία προς τα κάτω, επειδή έχουμε κρατική παρέμβαση.

Η αρχική θέση της οικονομίας είναι το σημείο A, με επίπεδο παραγωγής Y_0 , το οποίο βρίσκεται κάτω από την πλήρη απασχόληση. Η κατάλληλη αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα έχει ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση της συνολικής ενεργής ζήτησεως στη οικονομία από τη θέση AD_1 στη θέση AD_2 , με συνέπεια την αύξηση της παραγωγής που αντιστοιχεί στο επίπεδο παραγωγής της πλήρους απασχολήσεως της οικονομίας Y_F .

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 1.4

Οι απόψεις της Νεοκλασικής και Μονεταριστικής Σχολής

Στο δεύτερο διάγραμμα (1.4.β) εκφράζεται η άποψη της μονεταριστικής σχολής, όπου η μακροχρόνια συνάρτηση προσφοράς AS_1 είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό παραγωγής Y_n . Η SAS_1 αποτελεί τη βραχυχρόνια συνολική συνάρτηση προσφοράς, η οποία έχει θετική κλίση και τέμνει τη μακροχρόνια συνολική συνάρτηση προσφοράς στο σημείο A' , το οποίο αποτελεί και την ισορροπία της οικονομίας, αφού από το σημείο αυτό διέρχεται και συνάρτηση συνολικής ζήτησεως AD_1 . Θα τονίσουμε πάλι εδώ ότι η θετική κλίση της συνολικής βραχυχρόνιας συναρτήσεως προσφοράς SAS_1 , οφείλεται στην υπόθεση των μονεταριστών ότι η διαμόρφωση των προβλέψεων των εργατών, σχετικά με το προσδοκώμενο ύψος του γενικού επιπέδου των τιμών, βασίζεται στις προσαρμοστικές προσδοκίες με αποτέλεσμα οι εργάτες να υποεκτιμούν τον προσδοκώμενο πληθωρισμό σε σχέση με αυτόν που πραγματικά επικρατεί στην οικονομία, με συνέπεια η προσφορά εργασίας τους να μην αντιστοιχεί στον πραγματικό μισθό που τελικά διαμορφώνεται.

Σε δεδομένη αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα προκληθεί αύξηση των πραγματικών ρευστών διαθεσίμων, με αποτέλεσμα τη μετατόπιση της συναρτήσεως συνολικής ζήτησεως στη θέση AD_2 , η οποία τέμνει τώρα τη βραχυχρόνια συνάρτηση συνολικής προσφοράς SAS_1 στο σημείο B' . Έτσι, έχουμε μία αύξηση της παραγωγής στο επίπεδο Y'_n , που

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

είναι μεγαλύτερο από το φυσικό ρυθμό παραγωγής της οικονομίας. Η θέση της οικονομίας, όμως στο σημείο B', δεν είναι μόνιμη όπως εκείνη του σημείου B στο κενόισιανό διάγραμμα. όταν οι εργάτες προσαρμόσουν τις προσδοκίες τους με τον πληθωρισμό που επικρατεί, θα ζητήσουν αναπροσαρμογή των χρηματικών τους μισθών για να καλύψουν την απώλεια του πραγματικού τους εισοδήματος, που προήλθε από την ύψωση των τιμών με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της παραγωγής και της απασχολήσεως. Η διαδικασία αυτή θα εξακολουθήσει, μέχρις ότου αναπροσαρμοστούν πλήρως οι προσδοκίες των εργατών, αναφορικά με τον προβλεπόμενο πληθωρισμό και συμπέσουν με τον πραγματικό πληθωρισμό της οικονομίας, οπότε ολόκληρη η αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα απορροφηθεί στην αύξηση των τιμών και των μισθών, ενώ τα επίπεδα παραγωγής και απασχολήσεως θα επανέλθουν στους φυσικούς ρυθμούς τους. Τούτο σημαίνει ότι, θα έχουμε νέα μετατόπιση της βραχυχρόνιας συναρτήσεως συνολικής προσφοράς στη νέα θέση SAS₂, με τελική ισορροπία της οικονομίας στο σημείο Γ.

1.6. Σχόλια - Παρατηρήσεις

Από την ανάλυση που προηγήθηκε παραπάνω, προκύπτει σαφώς ότι η σπουδαιότητα του χρήματος γίνεται δεκτή και από τις δύο σχολές, τη νεοκεϋνσιανή και τη μονεταριστική. Εντούτοις, η προσέγγιση και η θεώρηση καθεμιάς σχολής στο ρόλο που παίζει το χρήμα στην οικονομία είναι εκ διαμέτρου αντίθετες. Συγκεκριμένα, μπορούμε να διαπιστώσουμε μέχρι τώρα τις εξής διαφορές: (α) Ενώ η μονεταριστική σχολή συγκεντρώνει το ενδιαφέρον της στην προσφορά του χρήματος, η νεοκεϋνσιανή σχολή προσβλέπει στη ζήτηση χρήματος και ειδικότερα στη ζήτηση χρήματος για κερδοσκοπικούς σκοπούς και επομένως κατά προέκταση στη διαμόρφωση της τιμής των επιτοκίων. (β) Ενώ η νεοκεϋνσιανή σχολή θεωρεί ότι μεταβολή της ποσότητας του χρήματος επηρεάζει μόνιμα τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η παραγωγή, η απασχόληση, ο πραγματικός μισθός, οι σχετικές τιμές, κ.λ.π., αντίθετα η μονεταριστική σχολή δέχεται μόνο βραχυχρόνια επίδραση στα πραγματικά

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

μεγέθη της οικονομίας ότι μπορεί να προκληθεί από μεταβολή της ποσότητας του χρήματος. Μακροχρόνια όμως η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος θα απορροφηθεί στα χρηματικά μεγέθη της οικονομίας. Ας σημειωθεί ότι στο νεοκεϋνσιανό σύστημα οι τιμές παρουσιάζουν αρκετή δυσκαμψία αφού π.χ. οι χρηματικοί μισθοί θεωρούνται ότι δεν προσαρμόζονται προς τα κάτω. Αντίθετα, στο μονεταριστικό σύστημα οι τιμές είναι αρκετά εύκαμπτες εις τρόπον, ώστε να επιτυγχάνεται ισορροπία όλων των αγορών και πλήρη απασχόληση της οικονομίας. (γ) Ενώ και οι δύο σχολές έχουν μία βραχυχρόνια αύξουσα συνάρτηση συνολικής προσφοράς, εντούτοις, η βασική κλίση της συναρτήσεως αυτής για τη νεοκεϋνσιανή σχολή βασίζεται στην ακαμψία των τιμών και των χρηματικών μισθών, όπως αναφέραμε και παραπάνω, ενώ για τη μονεταριστική σχολή οφείλεται στις προσαρμοστικές προσδοκίες, με βάση τις οποίες οι εργάτες διαμορφώνουν τις προβλέψεις τους για τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. (δ) Ενώ τα οικονομούντα άτομα, σύμφωνα με τη νεοκεϋνσιανή σχολή, έχουν **αυταπάτη του χρήματος** και επομένως οι εργάτες ενδιαφέρονται περισσότερο για το ύψος του χρηματικού μισθού παρά για τον πραγματικό μισθό, αντίθετα η μονεταριστική σχολή θεωρεί ότι τα οικονομούντα άτομα είναι **απαλλαγμένα της αυταπάτης του χρήματος**, γι' αυτό και οι εργάτες προσαρμόζουν τη συνάρτηση προσφοράς εργασίας τους σύμφωνα με τον πραγματικό μισθό.

Ποιο λοιπόν είναι το συμπέρασμα που προκύπτει από τη μέχρι τώρα ανάλυση σχετικά με την άσκηση νομισματικής πολιτικής και σύμφωνα με τις δύο σχολές που εξετάζουμε σ' αυτό το κεφάλαιο; Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η νεοκεϋνσιανή σχολή χρησιμοποιεί το χρήμα για να επιτύχει πλήρη απασχόληση της οικονομίας, αφού με αυτό μπορεί να ενεργοποιηθεί η συνολική ζήτηση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Παράλληλα, η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής εκ μέρους του κράτους ενθαρρύνει άμεσα τη συνολική ενεργή ζήτηση της οικονομίας, χωρίς κατ' ανάγκη τη χρησιμοποίηση των νομισματικών μέσων. Ανεξάρτητα πάντως τι τρόπος ακολουθείται για να επιτευχθεί το επίπεδο πλήρους απασχολήσεως, σύμφωνα με τη νεοκεϋνσιανή σχολή, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής ή δημοσιονομικής πολιτικής έχουν μόνιμο χαρακτήρα. Αυτή ακριβώς η μόνιμη κατάσταση, που επιφέρει στα πραγματικά μεγέθη της

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

οικονομίας μία μεταβολή της ποσότητας του χρήματος, είναι αυτό που διαχωρίζει τη νεοκεϋνσιανή από τη μονεταριστική σχολή. Όπως αναπτύξαμε, οι μονεταριστές δεν αποδέχονται τα αποτελέσματα αυτά των νεοκεϋνσιανών. Ξεκινώντας με την υπόθεση ότι οι τιμές ότι οι τιμές παρουσιάζουν αρκετά μεγάλη ευκαμψία και κατά συνέπεια η οικονομία λειτουργεί σε επίπεδα που βρίσκονται κοντά στην πλήρη απασχόληση, δέχονται ότι κάθε μεταβολή της ποσότητας του χρήματος έχει μόνο βραχυχρόνια επίδραση στα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας. Η άσκηση επίσης δημοσιονομικής πολιτικής δεν έχει για τους μονεταριστές σοβαρή επίδραση, γιατί, εφόσον η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση σχεδόν πλήρους απασχολήσεως, κάθε κρατική αύξηση στο χώρο της οικονομίας θα έχει ως συνέπεια την αντίστοιχη μείωση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Συνάγεται λοιπόν από την ανάλυση μέχρι τώρα ότι τόσο στη νομισματική όσο και στη δημοσιονομική πολιτική οι δύο σχολές έχουν διαφορετική θεώρηση των πραγμάτων. Για τις λεπτομερέστερες επιμέρους διαφορές μεταξύ της νεοκεϋνσιανής και μονεταριστικής σχολής θα ασχοληθούμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΝΕΟΚΕΥΝΣΙΑΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟ

2.1. Η ζήτηση χρήματος και το επιτόκιο στη Νεοκεϋνσιανή Σχολή

Είναι γνωστό ότι μία από τις μεγαλύτερες καινοτομίες της κεϋνσιανής θεωρίας υπήρξε η συνάρτηση προτιμήσεως ρευστότητας και ειδικότερα η ζήτηση χρήματος για σκοπούς κερδοσκοπικούς. Έτσι η κλασική ποσοτική θεωρία περί χρήματος που, ως γνωστόν, μπορεί να εκφραστεί από τη σχέση:

$$M = kPY \quad (2.1.1)$$

μεταβάλλεται με την εισαγωγή της ζήτησεως χρήματος για σκοπούς κερδοσκοπικούς που επηρεάζεται από το ύψος του επιτοκίου σε:

$$M_d = kPY + \alpha r \quad (2.1.2)$$

όπου:

$$\frac{\partial M_d}{\partial PY} = k > 0, \quad \frac{\partial M_d}{\partial r} = \alpha < 0 \quad (2.1.3)$$

Η σχέση (2.1.2) εκφράζει το άθροισμα της ζήτησεως χρήματος για συναλλακτικούς σκοπούς kPY και για κερδοσκοπικούς σκοπούς αr . Αντίθετα, η σχέση (2.1.3) δηλώνει αφενός ότι η ζήτηση χρήματος για σκοπούς συναλλακτικούς είναι θετική και εξαρτάται από το χρηματικό εισόδημα της οικονομίας PY , γι' αυτό $k > 0$, και αφετέρου ότι η ζήτηση χρήματος για σκοπούς κερδοσκοπικούς είναι αρνητική και εξαρτάται από το επιτόκιο της αγοράς, γι' αυτό και $\alpha > 0$. Η θεωρητική δικαιολόγηση στο ερώτημα γιατί τα άτομα μιας οικονομίας θέλουν να παρακρατούν περισσότερο χρήμα σε ρευστή μορφή όταν το επιτόκιο είναι χαμηλό και λιγότερο όταν το επιτόκιο είναι υψηλό, στηρίχθηκε εξολοκλήρου σε κερδοσκοπικά κίνητρα που τόσο σε

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

θεωρητικό επίπεδο όσο και στην εμπειρική απόδειξη αυτής της θέσεως κρίθηκαν ανεπαρκή και αμφισβητήθηκαν ιδιαίτερα από τους μονεταριστές. Έπρεπε λοιπόν να υπάρξει μια καλύτερη θεωρητική και εμπειρική θεμελίωση αυτής της αντίστροφης σχέσεως μεταξύ ζητήσεως χρήματος για παρακράτηση και τιμής επιτοκίου.

Την προσπάθεια αυτή ανέλαβε ο νεοκεϋνσιανιστής J. Tobin το 1958 στην εργασία του "Liquidity Preference as Behavior Towards Risk". Στην εργασία αυτή ο Tobin υποθέτει ότι, όταν έχουμε διάφορες επενδυτικές δυνατότητες που χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα της πραγματοποιήσεώς τους, τότε τα άτομα, συνήθως, επιδιώκουν την ανάληψη επενδύσεων που διέπονται από μικρότερο κίνδυνο. Δηλαδή έχουν τάση να αποστρέφονται τον κίνδυνο.

Με βάση τις υποθέσεις αυτές και όχι τα κερδοσκοπικά κίνητρα, αποδεικνύει την ύπαρξη αντίστροφης σχέσεως μεταξύ ζητήσεως χρήματος για παρακράτηση και τιμής επιτοκίου².

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η μελέτη αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως επιστροφή στις "ρίζες" της νεοκλασικής θεωρίας, όπως επίσης και οι εργασίες των νεοκεϋνσιανών οικονομολόγων Franco Modigliani και Albert Ando για τη συνολική συνάρτηση επενδύσεων και άλλων. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας τόσο του Tobin όσο και των λοιπών νεοκεϋνσιανών οικονομολόγων³ υπήρξε, όπως είδαμε, η ανάπτυξη της **Νεοκλασικής συνθέσεως** που αποτελεί βασικά ένα συμβιβασμό μεταξύ της κλασικής θεωρίας και της **Γενικής Θεωρίας** του Keynes. Παράλληλα στην ίδια δεκαετία έχουμε τις μελέτες των W. Baumol⁴ και J. Tobin⁵, όπου θεμελιώνουν θεωρητικά μιαν αντίστροφη σχέση μεταξύ ζητήσεως χρήματος για σκοπούς συναλλακτικούς και τιμής επιτοκίου.

²Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε "Θεωρία Χρήματος", Θ. Ε. Μπένος, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου 1993, σελ. 125.

³Έχει επικρατήσει να τους χωρίζουν σε δύο κατηγορίες στην "παλιά γενιά" και στη "νέα γενιά".

⁴W. J. Baumol, "The Transactions Demand for Cash: An Inventory Theoretic Approach", Quarterly Journal of Economics, Νοέμβριος 1952.

⁵J. Tobin "The Interest Elasticity, of the Transactions Demand for Cash", Review of Economics and Statistics, σελ. 241 - 247, 1956.

Έτσι έχουμε τώρα μία γενική μορφή της συναρτήσεως προτιμήσεως ρευστότητας των νεοκεϋνσιανών, η οποία μπορεί να γραφεί ως εξής:

$$\frac{M}{P} = f(Y, r) \quad (2.1.4)$$

Εμπειρικές μελέτες για τη διαπίστωση της επιδράσεως της τιμής του επιτοκίου στη ζήτηση χρήματος για παρακράτηση και για το **βαθμό ελαστικότητας** της συναρτήσεως της ζήτησεως χρήματος έχουν γίνει από πολλούς οικονομολόγους. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών απέδειξαν ότι πράγματι η ζήτηση χρήματος για παρακράτηση επηρεάζεται από το ύψος του επιτοκίου, χωρίς όμως να αποδείξουν και την ύπαρξη **κεϋνσιανής παγίδας ρευστότητας**. Η ελαστικότητα της ζήτησεως χρήματος για παρακράτηση σε σχέση με το επιτόκιο είναι απαραίτητη στο κεϋνσιανό σύστημα, γιατί χωρίς αυτήν δε θα ήταν δυνατό να εξαχθούν πολλά από τα συμπεράσματα της κεϋνσιανής θεωρίας.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι στα πλαίσια της κεϋνσιανής θεωρίας το χρήμα θεωρείται στενό υποκατάστατο των διαφόρων μορφών χρηματιστικών περιουσιακών στοιχείων, όπως π.χ. οι μετοχές, οι ομολογίες, τα ομόλογα κ.λ.π., πράγμα που του εξασφαλίζει και υψηλό συντελεστή υποκαταστάσεως, αφού και οι χρηματοδοτικοί τίτλοι ικανοποιούν τις ίδιες περίπου ανάγκες με εκείνες του χρήματος. Αυτός όμως ο μεγάλος βαθμός υποκαταστάσεως που έχει το χρήμα στο χώρο της χρηματοπιστωτικής αγοράς, οδηγεί κατ' ανάγκη στη διαπίστωση ότι οι αυξομειώσεις της τιμής του επιτοκίου επιδρούν σημαντικά στη ζήτηση χρήματος για παρακράτηση.

Η εισαγωγή της τιμής του επιτοκίου στη σχέση (2.1.2) είχε επίσης ως αποτέλεσμα την εξασθένιση της ποσοτικής περί χρήματος θεωρίας των κλασικών. Πραγματικά σύμφωνα με την ποσοτική θεωρία οι αυξομειώσεις στην προσφορά του χρήματος έχουν **άμεσο** αντίκτυπο στο γενικό επίπεδο των τιμών P και κατά προέκταση και στα χρηματικά εισοδήματα PY , αφού η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος $V = \frac{1}{k}$ θεωρείται ότι, βραχυχρόνια τουλάχιστον, παραμένει σταθερή. Στη νεοκλασική σύνθεση οι αυξομειώσεις της ποσότητας του χρήματος επιδρούν στο γενικό επίπεδο τιμών καθώς και στο πραγματικό και χρηματικό εισόδημα της οικονομίας αλλά κατά **έμμεσο**

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

τρόπο και ειδικότερα μέσω του επηρεασμού της τιμής του επιτοκίου. Πραγματικά, σε μία μείωση π.χ. της τιμής του επιτοκίου θα προκληθεί αύξηση της ζήτησεως των πραγματικών ρευστών διαθεσίμων, έτσι ώστε στη σχέση (2.1.1) με σταθερό το Y θα πρέπει να αυξηθεί το k πράγμα που σημαίνει μείωση του V . Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η θέση αυτή της νεοκλασικής συνθέσεως ενισχύθηκε από το γεγονός ότι η σταθερότητα της ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος αμφισβητήθηκε στη δεκαετία του '50⁶.

Συγκεκριμένα υποστηρίχθηκε η άποψη ότι με βάση τα δεδομένα της νομισματικής ιστορίας δεν προκύπτει ότι η τιμή της ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος V κινείται μέσα σε ορισμένα όρια. Τούτο σημαίνει ότι μεταβολές στην προσφορά χρήματος θα μπορούσαν να εξουδετερωθούν με αντίστροφες αυξομειώσεις στην τιμή του V , χωρίς έτσι να επηρεαστεί το γενικό επίπεδο των τιμών ή τα χρηματικά εισοδήματα.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι: (α) Το χρήμα στη νεοκλασική σύνθεση αποτελεί στενό υποκατάστατο των χρηματοδοτικών τίτλων. (β) Η ζήτηση χρήματος για παρακράτηση επηρεάζεται κατ' αντίστροφο τρόπο από το ύψος του επιτοκίου. (γ) Η ελαστικότητα της ζήτησεως χρήματος σε σχέση με το επιτόκιο είναι αρκετά μεγάλη και (δ) η θεωρία της προτιμήσεως ρευστότητας εξασθενίζει την ποσοτική θεωρία περί χρήματος στα πλαίσια της νεοκλασικής συνθέσεως.

2.2. Η ζήτηση χρήματος και το επιτόκιο στη Μονεταριστική Σχολή

Ας εξετάσουμε τώρα τη θέση των μονεταριστικών πάνω ακριβώς στο ίδιο πρόβλημα της σχέσεως μεταξύ ζήτησεως χρήματος και επιτοκίου.

Σύμφωνα με τους μονεταριστές το χρήμα δεν αποτελεί στενό υποκατάστατο μόνο των χρηματοπιστωτικών τίτλων, δηλαδή των ομολογιών, μετοχών και λοιπών χρηματικών περιουσιακών στοιχείων, αλλά θεωρείται ως ένα περιουσιακό στοιχείο, αλλά θεωρείται ως ένα περιουσιακό στοιχείο, όπως ακριβώς τα πάγια διαρκή κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά (π.χ. σπίτια,

⁶The Radcliffe Report, Committee on the Workings of the Monetary System, London 1959.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

εργαλεία, αυτοκίνητα κλπ.). Έτσι λοιπόν η δυνατότητα υποκαταστήσεως του χρήματος επεκτείνεται σ' όλη την κατηγορία χρηματικών και μη χρηματικών περιουσιακών στοιχείων, με αποτέλεσμα ο βαθμός της υποκαταστήσεως του χρήματος στο χώρο της χρηματοπιστωτικής αγοράς να είναι πολύ μικρός, πράγμα που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ελαστικότητα της ζήτησεως χρήματος για παρακράτηση σε σχέση με τις τιμές του επιτοκίου να είναι και αυτή μικρή.

Η προσέγγιση του Friedman στην ανάλυση της συναρτήσεως της ζήτησεως χρήματος στηρίζεται στο γεγονός ότι γι' αυτόν, **το χρήμα είναι ένα είδος κεφαλαίου**, το οποίο μας αποδίδει ορισμένες υπηρεσίες χρήσιμες στην παραγωγική διαδικασία και γι' αυτό το λόγο η ανάλυση των προβλημάτων που παρουσιάζει μπορεί να βασιστεί στη χρησιμοποίηση της θεωρίας του κεφαλαίου.

Σύμφωνα με τη μονεταριστική σχολή, η ζήτηση χρήματος εξαρτάται από τρεις βασικούς παράγοντες όπως ακριβώς εξαρτάται και η ζήτηση οποιουδήποτε άλλου κεφαλαιουχικού αγαθού, δηλαδή: (α) από το σύνολο των διαφόρων μορφών πλούτου που διατηρούν τα άτομα της οικονομίας, (β) από την τιμή και την απόδοση των διαφόρων μορφών πλούτου και (γ) από τις επιθυμίες και τις προτιμήσεις αυτών που κατέχουν τις διάφορες μορφές πλούτου. Συνοπτικά μπορεί να διακριθούν οι εξής πέντε μορφές πλούτου. Συνοπτικά μπορεί να διακριθούν οι εξής πέντε μορφές πλούτου, που συνήθως διατηρούν τα άτομα: 1) το χρήμα, 2) οι ομολογίες, 3) οι μετοχές, 4) τα φυσικά αγαθά και 5) το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η μαθηματική έκφραση της συναρτήσεως της ζήτησεως χρήματος, όπως την καθόρισε ο Friedman, είναι η εξής:

$$M = f(P, r_b, r_e, \frac{\dot{P}}{P}, W, Y, u) \quad (2.2.1)$$

όπου:

P : το γενικό επίπεδο των τιμών

r_b : η τρέχουσα ετήσια απόδοση της διηνεκούς ομολογίας

r_e : η τρέχουσα απόδοση των μετοχών

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

- $\frac{\dot{P}}{P}$: το ποσοστό μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών
- W : ο λόγος του εισοδήματος που προέρχεται από μη ανθρώπινο πλούτο προς το εισόδημα που προέρχεται από ανθρώπινο πλούτο
- Y : η απόδοση όλου του πλούτου της οικονομίας, εκτός του χρηματικού, τον οποίο κατέχουν τα άτομα
- u : περιλαμβάνει όλες τις μεταβλητές που μπορεί να επηρεάσουν τα γούστα και τις προτιμήσεις των ατόμων της οικονομίας.

Η σχέση (2.2.1), που εκφράζει τη συνάρτηση ζήτησεως χρήματος των μονεταριστών περιλαμβάνει ως ανεξάρτητες μεταβλητές τις αποδόσεις των διαφόρων μορφών πλούτου, που αναφέραμε πιο πάνω. Πράγματι, η απόδοση του χρήματος σε "πραγματικούς όρους" εξαρτάται από το γενικό επίπεδο των τιμών p , ενώ η απόδοση των ομολογιών είναι το τρέχον ετήσιο επιτόκιο r_b . Η ετήσια απόδοση των μετοχών δηλώνεται με r_e , ενώ η ετήσια νομισματική απόδοση των φυσικών αγαθών μπορεί να εκφραστεί με το ποσοστό μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών, δηλαδή των

πληθωρισμό $\frac{\dot{P}}{P}$. Ας σημειωθεί ότι το ποσοστό μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών μαζί με το απόλυτο ύψος των τιμών p , προσδιορίζει την πραγματική απόδοση των φυσικών αγαθών. Τέλος, η ανεξάρτητη μεταβλητή Y αναφέρεται στο **μόνιμο εισόδημα**, που αποτελεί ένα μέσο όρο του παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος εισοδήματος και που μπορεί να θεωρηθεί ως προσεγγιστική μεταβλητή του φυσικού πλούτου.

Η συνάρτηση (2.2.1) είναι ομογενής πρώτου βαθμού ως προς τις μεταβλητές p και Y . Επομένως θα πρέπει να ισχύουν οι εξής σχέσεις:

$$\frac{M}{P} = f(r_b, r_e, \frac{\dot{P}}{P}, W, \frac{Y}{P}, u) \quad (2.2.2)$$

και

$$\frac{M}{Y} = f(\frac{P}{Y}, r_b, r_e, \frac{\dot{P}}{P}, W, u) \quad (2.2.3)$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Η πρώτη σχέση (2.2.2) εκφράζει τη ζήτηση πραγματικών ρευστών διαθεσίμων της οικονομίας ως συνάρτηση πραγματικών μεταβλητών. Η δεύτερη σχέση (2.2.3) μπορεί να τεθεί και ως εξής:

$$\frac{M}{Y} = \frac{1}{V\left(\frac{Y}{P}, r_b, r_e, \frac{\dot{P}}{P}, W, u\right)} \quad (2.2.4)$$

όπου:

V : η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος

Επομένως η σχέση (2.2.4) μπορεί να γραφεί και ως εξής:

$$Y = M \cdot V\left(\frac{Y}{P}, r_b, r_e, \frac{\dot{P}}{P}, W, u\right) \quad (2.2.5)$$

Με την πιο πάνω έκφραση η σχέση (2.2.5) δηλώνει την παλιά ποσοτική θεωρία περί χρήματος των κλασικών οικονομολόγων. Εντούτοις όμως, πρέπει να επισημάνουμε ορισμένες βασικές διαφορές στη νέα έκφραση της ποσοτικής θεωρίας της σχολής των μονεταριστών. **Πρώτον**, η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος V , είναι συνάρτηση ορισμένων μεταβλητών που χαρακτηρίζουν τις αποδόσεις των διαφόρων μορφών πλούτου που κατέχουν τα άτομα της οικονομίας. Ας σημειωθεί ότι, σύμφωνα με την παλιά έκφραση της ποσοτικής θεωρίας, την ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος την καθόριζαν θεσμολογικοί παράγοντες, όπως π.χ. ο χρόνος πληρωμής των μισθών και επομένως η τιμή της θεωρείτο ότι ήταν, βραχυχρόνια τουλάχιστον σταθερή. **Δεύτερον**, στη νέα έκφραση της ποσοτικής θεωρίας (2.2.5) το μόνιμο εισόδημα Y χρησιμοποιείται για να δηλώσει την απόδοση όλου του πλούτου της οικονομίας εκτός του χρηματικού. Αντίθετα, στην παλιά έκφραση της ποσοτικής θεωρίας χρησιμοποιείται το τρέχον εισόδημα της οικονομίας, χωρίς να γίνεται οποιαδήποτε σύνδεση με τον πλούτο της οικονομίας. **Τρίτον**, γίνεται φανερό ότι η νέα ποσοτική θεωρία περί χρήματος βασίζει την εξέταση και μελέτη της ζήτησεως χρήματος στη θεωρία του κεφαλαίου και ταυτόχρονα δίνει έμφαση στο ρόλο του πλούτου στη συνάρτηση ζήτησεως χρήματος, σε

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

αντίθεση με τη νεοκεϋνσιανή προσέγγιση, η οποία στηρίζεται στην ανάλυση του χαρτοφυλακίου.

2.3. Σύγκριση των συναρτήσεων ζήτησεως χρήματος των δύο Σχολών

Αν συγκρίνουμε τις δύο συναρτήσεις ζήτησεως χρήματος (2.1.4) και (2.2.2) θα παρατηρήσουμε ότι η μόνη ουσιαστική διαφορά μεταξύ τους έγκειται στο γεγονός, ότι η μονεταριστική σχολή δίνει έμφαση στο μόνιμο εισόδημα και κατά προέκταση στον πλούτο ως μεταβλητή που επηρεάζει αποτελεσματικά τη ζήτηση χρήματος. Αυτή όμως η έμφαση των μονεταριστών στο μόνιμο εισόδημα και πλούτο έχει ως αποτέλεσμα τη διαφορετική θεώρηση του τρόπου επιδράσεως της προσφοράς του χρήματος στην οικονομία. Ειδικότερα, αν υποθέσουμε ότι παρατηρείται μία αύξηση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία, τότε για τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους τα άτομα θα υποκαταστήσουν το χρήμα με χρηματιστηριακούς τίτλους, όπως είναι οι ομολογίες και μετοχές, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι τιμές τους και να σημειωθεί πτώση του επιτοκίου. Αν τώρα υποτεθεί, σύμφωνα πάντα με τους νεοκεϋνσιανούς, ότι η ζήτηση χρήματος για παρακράτηση είναι πολύ ελαστική, τότε η πτώση του επιτοκίου θα είναι μεγάλη και η επίδρασή του στις επενδύσεις και κατ' επέκταση στο εισόδημα της οικονομίας μέσω του πολλαπλασιαστού θα είναι εξίσου σημαντική. Για τους μονεταριστές η διαδικασία είναι διαφορετική. Η αύξηση της ποσότητας του χρήματος στα χέρια των ατόμων της οικονομίας θα τα ωθήσει σε υποκατάσταση όχι όμως μόνο με χρηματιστηριακούς τίτλους, όπως οι κεϋνσιανοί υποθέτουν, αλλά και με άλλα περιουσιακά στοιχεία, όπως είναι τα σπίτια, τα αυτοκίνητα κ.λπ. Έτσι θα παρατηρηθεί μια αύξηση της ενεργής ζήτησεως για περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα την ενεργοποίηση της παραγωγής αυτών των αγαθών. Τούτο σημαίνει αύξηση απασχόλησεως και εισοδημάτων. Τα χρηματικά εισοδήματα θα αυξηθούν για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί οι τιμές των αγαθών θα αυξηθούν λόγω αυξημένης ζήτησεως και δεύτερον γιατί θα παρατηρηθεί αύξηση παραγωγής λόγω της αυξημένης

ζητήσεως για αγαθά. Άρα, θα προκληθεί μία επίδραση εισοδήματος από την αύξηση της προσφοράς χρήματος, η οποία θα οδηγήσει σε ισορροπία πάλι την αγορά χρήματος μέσω της αναπροσαρμογής των χρηματικών εισοδημάτων. Αυτή η επίδραση εισοδήματος αποτελεί το σημαντικό γεγονός για τους μονεταριστές και όχι η υποκατάσταση χρήματος με άλλα χρηματικά περιουσιακά στοιχεία, όπως πρεσβεύουν οι νεοκεϋνσιανοί έτσι, ώστε διαμέσου της προσαρμογής του επιτοκίου να επέλθει ισορροπία στην αγορά χρήματος.

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι συναρτήσεις ζητήσεως χρήματος στις δύο σχολές διαφέρουν πάρα πολύ, αφού η μία θεωρεί το χρήμα υποκατάστατο των χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και στηρίζει την ισορροπία της αγοράς χρήματος στις αυξομειώσεις της τιμής του επιτοκίου, ενώ η άλλη θεωρεί το χρήμα ως ένα απ' όλα τα περιουσιακά στοιχεία χρηματικά και μη χρηματικά και στηρίζει την εξισορρόπηση αγοράς χρήματος όχι στις αυξομειώσεις της τιμής του επιτοκίου, αλλά στις αυξομειώσεις που προκαλούνται στα χρηματικά εισοδήματα. Μ' αυτό τον τρόπο η μονεταριστική σχολή συνέδεσε την ποσότητα χρήματος με τα χρηματικά εισοδήματα της οικονομίας και προσέδωσε στις αυξομειώσεις της προσφοράς χρήματος σημαντικότερο ρόλο στην άσκηση νομισματικής πολιτικής. Τη στενή σχέση μεταξύ προσφοράς χρήματος και χρηματικών εισοδημάτων την επιβεβαίωσε ο Friedman σε μια από τις εμπειρικές μελέτες του το 1959⁷.

Στην εργασία του αυτή αποδεικνύει ότι 1,8% αύξηση των πραγματικών ρευστών διαθεσίμων συνδέεται με αύξηση κατά 1% του πραγματικού εισοδήματος της οικονομίας και επομένως με 0,8% μείωση της εισοδηματικής κυκλοφορίας του χρήματος. Έτσι μεταβολές στο εισόδημα προέρχονται βασικά από μεταβολές στην προσφορά χρήματος. Η χρησιμοποίηση από τους μονεταριστές του εισοδήματος και ειδικότερα του **μονίμου εισοδήματος** ως εξισορροπητικού παράγοντα στην περίπτωση που παρουσιάζεται ανισορροπία προσφοράς και ζητήσεως χρήματος, έχει αντικαταστήσει τη λειτουργία του μηχανισμού του επιτοκίου, ο οποίος χρησιμοποιείται από τους νεοκεϋνσιανούς για τον ίδιο σκοπό.

⁷M. Friedman "The Demand for Money: Some Theoretical and Empirical Results" Journal of Political Economy, 1959.

Στην εργασία των Friedman και Meiselman το 1963⁸ καταφαίνεται ότι ο νομισματικός πολλαπλασιαστής, ο οποίος δεν είναι τίποτε άλλο από την ταχύτητα κυκλοφορίας του εισοδήματος V , είναι περισσότερο σταθερός στη σχέση $\Delta PY = V\Delta M$ παρά ο πολλαπλασιαστής επενδύσεων του Keynes. Κατά συνέπεια, το συμπέρασμα, σύμφωνα με τους μονεταριστές, είναι ότι η ταχύτητα κυκλοφορίας του εισοδήματος αποτελεί βασική μακροοικονομική σχέση και η προσφορά χρήματος ουσιαστικό παράγοντα νομισματικής πολιτικής.

2.4. Σχόλια - Παρατηρήσεις

Η θεωρητική ανάλυση της νέας ποσοτικής θεωρίας, την οποία ανέπτυξε ο Friedman, υποστηρίχθηκε και από μια σειρά από εμπειρικές έρευνες με πρώτη την έρευνα του ίδιου το 1959, την οποία αναφέραμε πιο πάνω⁹. Θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα γενικά συμπεράσματα αυτής της έρευνας στα εξής:

- α) Το χρήμα είναι ένα "αγαθό πολυτελείας", αφού σε 1% αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος παρατηρείται 1,8% αύξηση της ζήτησεως χρήματος, κατά κεφαλή, για παρακράτηση.
- β) Όταν εξετάζουμε τους επιχειρηματικούς κύκλους, η εισοδηματική ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος μειώνεται κατά τη φάση της ανόδου ή ανθήσεως της οικονομίας, ενώ αντίθετα αυξάνει κατά τη φάση της καθόδου ή υφέσεως της οικονομίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παλαιότερες έρευνες, που είχαν γίνει σχετικά με τη συμπεριφορά της εισοδηματικής ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος, κατά τη διάρκεια της φάσεως ανόδου και καθόδου της οικονομικής δραστηριότητας σε ένα επιχειρηματικό κύκλο, απέδειξαν ότι αυτή μεταβάλλεται προς την ίδια κατεύθυνση με τη φάση του οικονομικού

⁸M. Friedman and D. Meiselman, "The Relative Stability of Monetary Velocity and Investment Multiplier in the U.S. 1897 - 1958" in Stabilization Policies, Washington, D. C.: Commission on Money and Credit, 1963.

⁹Βλέπε υποσημείωση 7.

κύκλου. Δηλαδή, είχαμε αύξηση της εισοδηματικής ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος στην περίπτωση ανθήσεως της οικονομίας και μείωση στην περίπτωση υφέσεως.

- γ) Κατά τη μακροχρόνια τάση της οικονομίας η εισοδηματική ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος εμφανίζεται να μειώνεται συνέχεια.
- δ) Η εισοδηματική ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος πρέπει να μετρηθεί με βάση το μόνιμο και όχι το τρέχον εισόδημα. Τούτο στηρίζεται στην άποψη του Friedman, ότι τα άτομα της οικονομίας αποφασίζουν τι ποσό θα παρακρατήσουν σε μορφή ρευστών διαθεσίμων, με βάση το μόνιμο εισόδημά τους και όχι τα τρέχοντα χρηματικά τους έσοδα.
- ε) Η ζήτηση χρήματος για παρακράτηση δε βασίζεται στα κίνητρα για σκοπούς συναλλακτικούς, προφυλάξεως ή κερδοσκοπικούς, όπως έχουν αναπτύξει οι κενυσιανοί οικονομολόγοι.
- στ) Η συνάρτηση ζήτησεως χρήματος είναι δυναμικά σταθερή, ενώ η τιμή του πολλαπλασιαστή του χρήματος, βραχυχρόνια είναι μεγαλύτερη απ' ότι είναι μακροχρόνια.
- ζ) Η προσφορά χρήματος αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα στην άσκηση της μακροχρόνιας νομισματικής πολιτικής που εφαρμόζει η κεντρική τράπεζα.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι από τις εμπειρικές μελέτες έγινε επίσης φανερό ότι υπάρχει μεγάλη χρονική καθυστέρηση μεταξύ του χρόνου μεταβολής της προσφοράς χρήματος και του χρόνου που γίνονται οι μεταβολές των χρηματικών εισοδημάτων της οικονομίας. Κατά συνέπεια, η προσφορά χρήματος δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όργανο για άσκηση βραχυχρόνιας νομισματικής πολιτικής και συγκεκριμένα για την εξομάλυνση των οικονομικών διακυμάνσεων των επιχειρηματικών κύκλων, αφού είναι δύσκολο να καθοριστεί η βραχυχρόνια συσχέτιση μεταξύ της ποσότητας του χρήματος και του χρηματικού εισοδήματος της οικονομίας.

Σε μια άλλη μελέτη του Friedman με την A. Schwartz¹⁰, την οποία δημοσίευσε το 1963, αποδεικνύουν ότι κατά τη διάρκεια της μεγάλης υφέσεως

¹⁰M. Friedman and A. Schwartz, "A Monetary History of the United States 1867 - 1960", N.Y., National Bureau of Economic Research, 1963.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

1929 - 1933, η κεντρική τράπεζα στις Ηνωμένες Πολιτείες έπρεπε να εφαρμόσει διασταλτική νομισματική πολιτική αυξάνοντας τη συνολική ποσότητα του χρήματος. Η κεντρική όμως τράπεζα μείωσε, κατά την περίοδο αυτή, σημαντικά την ποσότητα του χρήματος, με αποτέλεσμα να παραταθεί κατά πολύ η περίοδος της υφέσεως της οικονομίας.

Τέλος, η μελέτη των Brunner και Meltzer¹¹ και άλλων, ενίσχυσαν ακόμη περισσότερο τη σχολή του Σικάγου, γιατί απέδειξαν ότι η ζήτηση χρήματος είναι ανελαστική σε σχέση με την τιμή του επιτοκίου και ίση περίπου με τη μονάδα σε σχέση με τον πλούτο της οικονομίας.

2.5. Η επίδραση των μεταβολών της προσφοράς χρήματος στη Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή

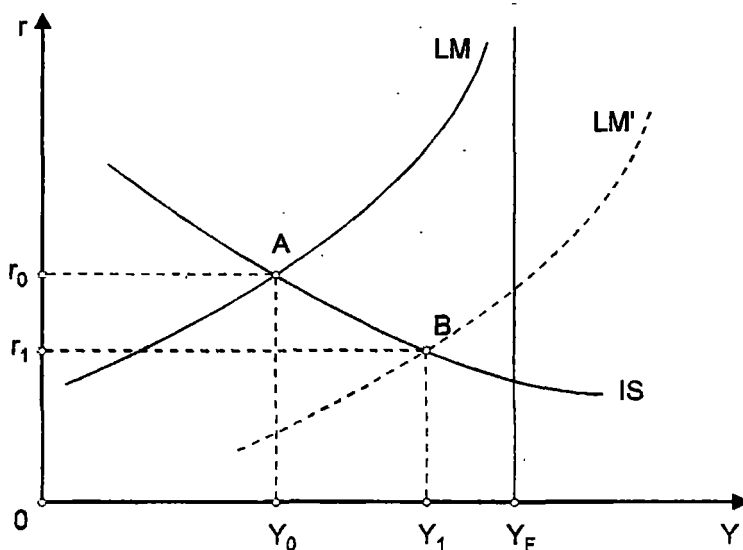
Μέχρι τώρα η ανάλυσή μας περιστράφηκε γύρω από τον τρόπο που οι δύο σχολές, η νεοκεϋνσιανή και η μονεταριστική, αντιμετώπισαν τη ζήτηση χρήματος. Τη σημασία που αποδίδει καθεμιά σχολή στο χρήμα και ο τρόπος με τον οποίο εισέρχεται μέσα στο σύστημα και επηρεάζει τις πραγματικές και χρηματικές μεταβολές του συστήματος μπορούμε να καταλάβουμε, αν παρακολουθήσουμε τις μεταβολές στη συνολική προσφορά του χρήματος. έστω λοιπόν ότι σε δεδομένη χρονική περίοδο η κεντρική τράπεζα, που ασκεί τη νομισματική πολιτική, προβαίνει σε αύξηση της συνολικής ποσότητας του χρήματος. Τούτο το επιτυγχάνει π.χ. με αγορά από το χρηματιστήριο ομολογιών με αποτέλεσμα να αυξήσει αφενός τα ρευστά διαθέσιμα στα χέρια των ατόμων εκείνων που διέθεσαν τις ομολογίες και αφετέρου να προκαλέσει αύξηση της τιμής των ομολογιών, μείωση της συνολικής προσφοράς τους και ταυτόχρονη πτώση των επιτοκίων της αγοράς. Τα οικονομούντα άτομα θα προσπαθήσουν να επιφέρουν ισορροπία στα χαρτοφυλάκιά τους μετά την αύξηση των ρευστών διαθεσίμων που προκλήθηκε σκόπιμα από την κεντρική τράπεζα. Θα πρέπει να τονίσουμε πάλι εδώ ότι, όπως αναλύσαμε και στο προηγούμενο τμήμα, σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους το

¹¹K. Brunner and A. Meltzer, "Some Further Investigations, of the Demand and Supply Functions for Money", Journal of Finance, Μάιος 1964.

χρήμα θεωρείται υποκατάστατο των **χρηματικών περιουσιακών στοιχείων** και επομένως σύμφωνα με τη λογική αυτή τα άτομα θα προσπαθήσουν να υποκαταστήσουν τα ρευστά διαθέσιμα με άλλους χρηματοπιστωτικούς τίτλους. Επειδή οι τιμές των ομολογιών θα παρουσιάζουν αύξηση λόγω της πολιτικής της ανοικτής αγοράς από μέρους της κεντρικής τράπεζας, σχετικά φθηνότερη επένδυση θα αποτελούν οι άλλοι χρηματιστηριακοί τίτλοι, όπως π.χ. οι μετοχές. Έτσι θα έχουμε αύξηση ζήτησεως για μετοχές με συνέπεια την αύξηση της τιμής τους. Τούτο θα έχει ως αποτέλεσμα να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις για επέκταση της οικονομικής δραστηριότητάς τους και επομένως θα προβούν σε αγορά νέου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Κατά συνέπεια, η αρχική ενέργεια της κεντρικής τράπεζας να αυξήσει την ποσότητα του χρήματος θα έχει ως αποτέλεσμα να ενεργοποιηθεί έμμεσα η παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών. Η παραγωγή αυτή νέων κεφαλαιουχικών αγαθών θα ενισχυθεί αφενός από την πτώση των επιτοκίων και αφετέρου από την αύξηση της τιμής τους και επομένως σε πρώτη φάση θα έχουμε αύξηση παραγωγής και εισοδημάτων. Η αύξηση των εισοδημάτων θα ενταθεί μέσω του πολλαπλασιαστή των επενδύσεων και θα ενεργοποιήσει σε δεύτερη φάση και τη βιομηχανία παραγωγής καταναλωτικών αγαθών. Οι δύο αυτές βιομηχανίες παραγωγής κεφαλαιουχικών και καταναλωτικών αγαθών θα συμπληρώσουν η μία την άλλη εφόσον η οικονομία βρίσκεται κάτω από την πλήρη απασχόληση και υπάρχουν αχρησιμοποίητοι παραγωγικοί συντελεστές.

Το συμπέρασμα λοιπόν που προκύπτει είναι ότι, ο μηχανισμός του οποίου μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος επιδρούν στον πραγματικό τομέα της οικονομίας, όπως η παραγωγή και η απασχόληση, στηρίζεται στις αυξομειώσεις των τιμών των χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και των επιτοκίων που επέρχονται ως συνέπεια της προσπάθειας των οικονομούντων ατόμων να προσαρμόσουν τα **χαρτοφυλάκιά** τους στη νέα κατάσταση που έχει δημιουργήσει η μεταβολή στην ποσότητα του χρήματος.

Την επίδραση της αυξήσεως της ποσότητας του χρήματος στην παραγωγή μπορούμε να την δούμε και στο διάγραμμα (2.1).

Διάγραμμα 2.1

Αύξηση της ποσότητας του χρήματος

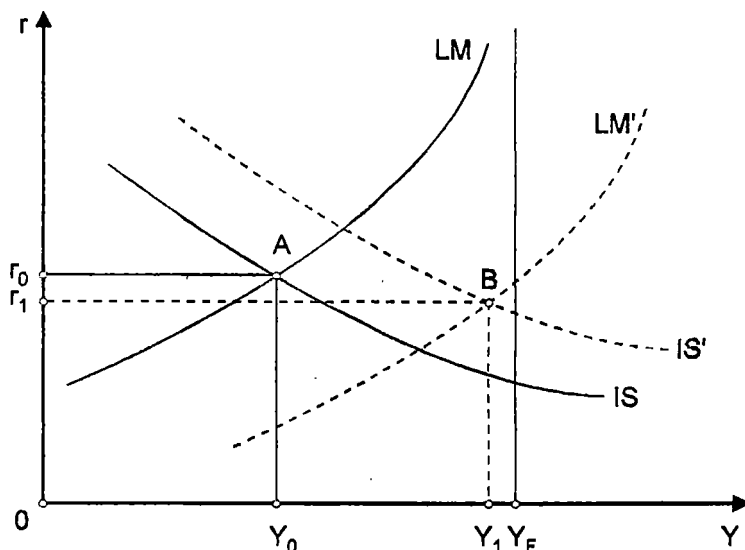
Η αρχική θέση της οικονομίας βρίσκεται στο σημείο A. Μετά την αύξηση της προσφοράς χρήματος μέσω της πολιτικής της ανοικτής αγοράς η LM μετακινείται δεξιά στη νέα θέση LM'. Παρατηρούμε λοιπόν μια πτώση επιτοκίου από r_0 σε r_1 και μια μετακίνηση κατά μήκος της IS, πράγμα που σημαίνει αύξηση επενδύσεων και παραγωγής. Έτσι η νέα θέση ισορροπίας της οικονομίας καθορίζεται από το σημείο B. Είναι προφανές, ότι το μέγεθος της αύξησης του εισοδήματος και αντίστοιχη μείωση της τιμής του επιτοκίου εξαρτώνται από την ελαστικότητα που παρουσιάζουν οι δύο συναρτήσεις IS και LM. Η εξισορρόπηση της αγοράς χρήματος θα επέλθει μέσω της αύξησης των εισοδημάτων. Πράγματι, στο νέο σημείο ισορροπίας της οικονομίας B θα απαιτούνται περισσότερα ρευστά διαθέσιμα: (α) για συναλλακτικούς σκοπούς, γιατί το εισόδημα της οικονομίας έχει αυξηθεί από Y_0 σε Y_1 και (β) για κερδοσκοπικούς σκοπούς, γιατί το επιτόκιο έχει μειωθεί από r_0 σε r_1 . Μ' αυτόν τον τρόπο η αυξημένη ζήτηση ρευστών διαθεσίμων θα απορροφήσει την αύξηση της προσφοράς χρήματος. Αν υποθεθεί ότι το εισόδημα πλήρους απασχόλησης της οικονομίας είναι το Y_F (κάθετη γραμμή στο διάγραμμα (2.1)), τότε περιθώρια επηρεασμού της παραγωγής με αύξηση της προσφοράς χρήματος θα υπάρχουν σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς. Πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι να επιτευχθεί το εισόδημα πλήρους απασχόλησης Y_F , οι δύο βιομηχανίες παραγωγής κεφαλαιουχικών και

καταναλωτικών αγαθών θα είναι συμπληρωματικές μεταξύ τους, με την έννοια ότι η οικονομική δραστηριότητα της μιας θα επιδρά ευνοϊκά στην οικονομική δραστηριότητα της άλλης. Όταν φθάσει όμως το επίπεδο της πλήρους απασχόλησεως, τότε οι δύο βιομηχανίες γίνονται ανταγωνιστικές μεταξύ τους, αφού η καθεμιά όταν θα διεκδικεί για τον εαυτό της παραγωγικούς συντελεστές, θα πρέπει να τους αποσπά από την άλλη.

Ας δούμε τώρα πως αντιμετωπίζει η μονεταριστική σχολή την ίδια ακριβώς αύξηση της ποσότητας του χρήματος από την κεντρική τράπεζα. Τα οικονομούντα άτομα θα βρεθούν σε πρώτη φάση με αυξημένα ρευστά διαθέσιμα. Επειδή όμως το χρήμα, σύμφωνα με τους μονεταριστές θεωρείται υποκατάστατο όχι μόνο των χρηματικών περιουσιακών στοιχείων αλλά και των άλλων μορφών πλούτου, έπεται ότι τα άτομα για να εξισορροπήσουν το χαρτοφυλάκιό τους, θα υποκαταστήσουν τα ρευστά διαθέσιμα που διαθέτουν όχι μόνο με ομολογίες και μετοχές αλλά και με άλλα **περιουσιακά στοιχεία**. Κατά συνέπεια προκαλείται μία δαπάνη για καταναλωτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά, η οποία ενεργοποιεί την παραγωγή, με αποτέλεσμα την αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησεως. Βέβαια τα αποτελέσματα που επέρχονται κατά τους νεοκεϋνσιανούς εμφανίζονται και στην ανάλυση των μονεταριστών αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό. Έτσι και πτώση επιτοκίων θα παρατηρηθεί στις χρηματοπιστωτικές αγορές και αύξηση τιμών ομολογιών και μετοχών και επομένως και ανάληψη σχεδίων δαπάνης για νέα κεφαλαιουχικά θα γίνουν από τις επιχειρήσεις. Αλλά όλα αυτά θα συνοδεύονται με ταυτόχρονη και παράλληλη αύξηση της συνολικής δαπάνης από τα άτομα λόγω αυξήσεως των πραγματικών ρευστών διαθέσιμων. Κατά συνέπεια, η εξισορρόπηση της αγοράς του χρήματος, μετά τη διατάραξή της από την κεντρική τράπεζα, θα επέλθει μέσω αυξήσεως των εισοδημάτων που θα προκαλέσουν αύξηση της ζήτησεως χρήματος.

Τη διαγραμματική απεικόνιση αυτής της διαδικασίας που εκφράζει τη θέση των μονεταριστών, την είχαμε αναπτύξει στο προηγούμενο κεφάλαιο (διάγραμμα (1.3)). Για λόγους όμως συγκρίσεως θα προσθέσουμε και εδώ τη διαγραμματική ανάλυση.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 2.2

Αύξηση της ποσότητας του χρήματος

Η αρχική θέση της οικονομίας είναι το σημείο A , όπως και στην περίπτωση του διαγράμματος (2.1). Με την αύξηση της ποσότητας του χρήματος από την κεντρική τράπεζα, η καμπύλη LM μετακινείται στη νέα θέση LM' , ενώ παράλληλα έχουμε και μετακίνηση της καμπύλης IS στη νέα θέση IS' . Η μετακίνηση αυτή της καμπύλης IS οφείλεται στην επίδραση που ασκούν τα πραγματικά ρευστά διαθέσιμα στην αύξηση της συνολικής δαπάνης των ατόμων. Σ' αυτό το σημείο έχουμε και τη διαφορά από το νεοκεϋνσιανισμό, όπου η μετακίνηση κατά μήκος της ίδιας καμπύλης IS προκαλείται μέσα από την αύξηση του εισοδήματος της οικονομίας. Η νέα θέση ισορροπίας της οικονομίας είναι τώρα στο σημείο B , που αντιστοιχεί σε μεγαλύτερο επίπεδο παραγωγής Y_1 .

2.6. Η Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή και η ουδετερότητα του χρήματος

Αναλύσαμε στο προηγούμενο τμήμα το μηχανισμό μέσω του οποίου η αύξηση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία, που προκαλείται από την κεντρική τράπεζα μέσω της πολιτικής της ανοικτής αγοράς, έχει επίδραση,

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

σύμφωνα και με τις δύο σχολές, επί τω πραγματικών μεταβλητών της οικονομίας, δηλαδή στην παραγωγή και απασχόληση. Βέβαια ο μηχανισμός με τον οποίο μεταβολές στο χρηματικό τομέα της οικονομίας επηρεάζουν τον πραγματικό τομέα της οικονομίας είναι διαφορετικός για τις δύο σχολές. Και τούτο, γιατί κάθε σχολή έχει διαφορετική φιλοσοφία και αντίληψη ως προς την σπουδαιότητα του χρήματος.

Πέραν όμως αυτού, πρέπει εδώ να επισημάνουμε μία σοβαρή διαφορά μεταξύ των δύο σχολών που αφορά τη διάρκεια και το είδος των επιδράσεων που προκύπτουν από τις μεταβολές της ποσότητας του χρήματος. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη νεοκεϋνσιανή σχολή τα αποτελέσματα που προκύπτουν, π.χ. από την αύξηση της ποσότητας του χρήματος και που είναι, όπως τα αναλύσαμε στο προηγούμενο τμήμα, αύξηση της παραγωγής και της απασχολήσεως, πτώση του επιτοκίου και αύξηση του πραγματικού εισοδήματος της οικονομίας, έχουν ένα **μόνιμο χαρακτήρα**. Την περίπτωση αυτή μπορούμε να την δούμε στο διάγραμμα (1.4.α). Ενώ η αρχική θέση της οικονομίας εκφράζεται από το σημείο A, μετά όμως τον ερεθισμό της συνολικής ενεργής ζήτησεως AD, μέσω της αυξήσεως της ποσότητας χρήματος η νέα θέση της οικονομίας θα μετακινηθεί στο σημείο B. Το σημείο αυτό, που στην προκειμένη περίπτωση αντιστοιχεί στο εισόδημα της πλήρους απασχολήσεως, έχει **μόνιμο χαρακτήρα** με την έννοια ότι αποτελεί **μόνιμη ισορροπία** της οικονομίας, εφόσον βέβαια δεν επέλθουν μεταβολές πάλι στην ποσότητα του χρήματος.

Τουναντίον, σύμφωνα με τη μονεταριστική σχολή, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την αύξηση της ποσότητας του χρήματος έχουν μόνο βραχυχρόνια ισχύ. Με άλλα λόγια μακροχρόνια το χρήμα παρουσιάζει **ουδετερότητα** σε σχέση με τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας. Την περίπτωση αυτή μπορούμε να τη δούμε και από το διάγραμμα (1.4.β). Η αρχική θέση της οικονομίας είναι στο σημείο A'. Μετά την αύξηση της ποσότητας του χρήματος, η νέα ισορροπία της οικονομίας εκφράζεται από το σημείο B', που αντιστοιχεί σε επίπεδο παραγωγής Y'_n . Το σημείο όμως B' είναι προσωρινό. Η μεγαλύτερη ενεργή ζήτηση θα ωθήσει σε αύξηση των τιμών και ημερομισθίων, με αποτέλεσμα τη μείωση των πραγματικών ρευστών διαθεσίμων έτσι, ώστε η οικονομία να μετακινηθεί στο τελικό σημείο

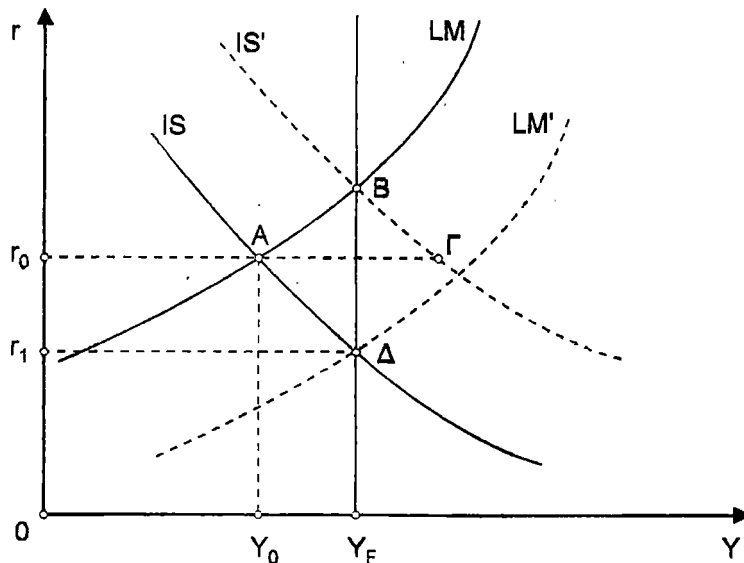
Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

ισορροπίας της, το Γ. Κατά συνέπεια, όλη η αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα "εξατμιστεί" σε αύξηση των χρηματικών μεταβλητών της οικονομίας, ενώ τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας μετά μια προσωρινή βραχυχρόνια αύξηση θα επανέλθουν στις αρχικές τους τιμές. Κατά συνέπεια, οι μονεταριστές με το σύστημά τους δέχονται, όπως είχαμε αναπτύξει και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ότι το χρήμα είναι **ουδέτερο μακροχρόνια**, σε αντίθεση με τους νεοκεϋνσιανούς οι οποίοι συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στη βραχυχρόνια περίοδο, ενώ για τη μακροχρόνια περίοδο αποδέχονται τη φιλοσοφική ρήση του Keynes, ότι δηλαδή "μακροχρόνια όλοι θα είμαστε πεθαμένοι".

2.7. Δημοσιονομική και Νομισματική πολιτική στη Νεοκεϋνσιανή και Μονεταριστική Σχολή

Οι βασικές προϋποθέσεις για την άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής, σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους, είναι οι εξής: (α) η συνάρτηση ζήτησης χρήματος να παρουσιάζει μεγάλη ελαστικότητα σε σχέση με την τιμή του επιτοκίου και (β) η συνάρτηση της οριακής αποδοτικότητας των επενδύσεων να παρουσιάζει μικρή ελαστικότητα σε σχέση με την τιμή του επιτοκίου. Η ισχύς των δύο παραπάνω προϋποθέσεων σημαίνει ότι, στο γνωστό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας IS - LM, η συνάρτηση IS έχει μικρή ελαστικότητα, ενώ η συνάρτηση LM έχει μεγάλη ελαστικότητα, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα (2.3).

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 2.3

Αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής

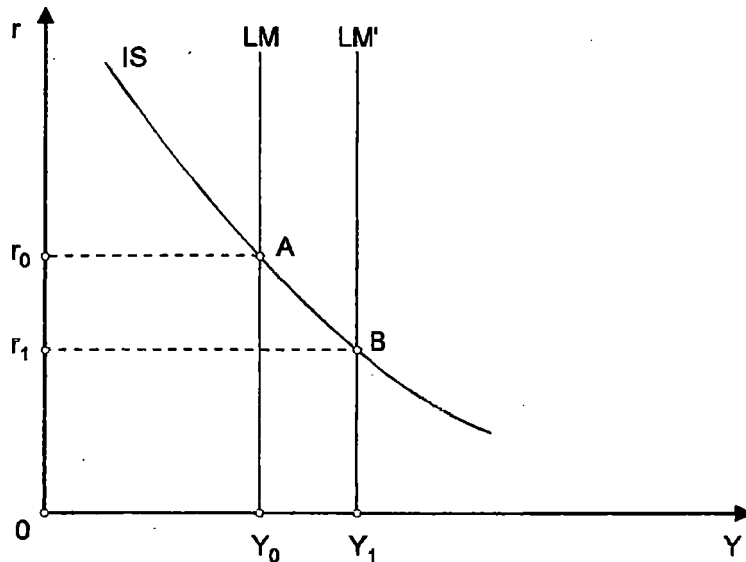
Το σημείο ισορροπίας της οικονομίας είναι το A, όπου καθορίζεται το επιτόκιο r_0 και το εισόδημα σε Y_0 . Αν θεωρήσουμε ότι το εισόδημα πλήρους απασχολήσεως είναι Y_F , τότε η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία αυξάνει τις κρατικές δαπάνες κατά AΓ χωρίς να τις χρηματοδοτεί όμως με έκδοση νέου χρήματος, είναι ικανή να θέσει την οικονομία σε κατάσταση πλήρους απασχολήσεως. Για να επιτύχουμε το ίδιο αποτέλεσμα χρησιμοποιώντας μόνο νομισματική πολιτική θα πρέπει να αυξήσουμε σε μεγάλο βαθμό την ποσότητα του χρήματος εις τρόπον, ώστε η συνάρτηση LM να μετακινηθεί στη νέα θέση LM' που διέρχεται από το σημείο Δ το οποίο βρίσκεται πάνω στην αρχική συνάρτηση IS.

Η θέση της μονεταριστικής σχολής σχετικά με τις βασικές προϋποθέσεις για την άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής είναι εκ διαμέτρου αντίθετη.

Στο μονεταριστικό σύστημα, όπως έχουμε αναλύσει σε προηγούμενα τμήματα, η ζήτηση χρήματος παρουσιάζει πολύ μικρή ελαστικότητα σε σχέση με την τιμή του επιτοκίου. Αντίθετα, η ελαστικότητα της ζήτησεως των αγαθών σε σχέση με τις τιμές του επιτοκίου είναι μεγάλη. Κατά συνέπεια, η νομισματική πολιτική είναι σχετικά περισσότερο αποτελεσματική από τη δημοσιονομική πολιτική. Αν θεωρήσουμε την ακραία περίπτωση, όπου η LM

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

δεν επηρεάζεται καθόλου από τις τιμές του επιτοκίου, ενώ η IS παρουσιάζει μεγάλη ελαστικότητα, τότε η περίπτωση αυτή εμφανίζεται στο διάγραμμα (2.4).

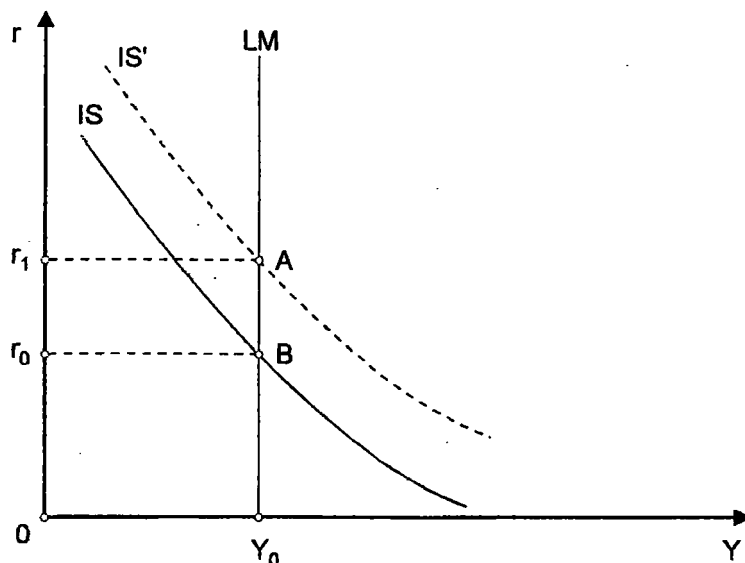
Διάγραμμα 2.4

Αποτελεσματική νομισματική πολιτική

Η αρχική θέση της οικονομίας είναι στο σημείο A και η αύξηση της ποσότητας του χρήματος μετατοπίζει την LM στη νέα θέση LM', έτσι η νέα ισορροπία της οικονομίας είναι το σημείο B. Επομένως, η άσκηση νομισματικής πολιτικής εμφανίζεται να είναι αποτελεσματική στην αύξηση του εισοδήματος.

Αν εφαρμοστεί δημοσιονομική πολιτική, π.χ. αύξηση κρατικών δαπανών που χρηματοδοτούνται με φορολογία ή εσωτερικό δανεισμό, τότε, σύμφωνα με τους μονεταριστές, η δημοσιονομική αυτή πολιτική δε θα παρουσιάσει καμία αποτελεσματικότητα, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα (2.5).

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Διάγραμμα 2.5

Άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής

Η θέση ισορροπίας της οικονομίας ορίζεται από το σημείο A. Η αύξηση κρατικών δαπανών μετακινεί τη συνάρτηση IS στη νέα θέση IS'. Εντούτοις δεν παρατηρείται καμία αύξηση του εισοδήματος, ενώ έχουμε αύξηση της τιμής του επιτοκίου από r_0 σε r_1 . Ο λόγος που παρατηρείται αυτή η μη αποτελεσματικότητα στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής είναι ο εξής: Όταν το κράτος προβαίνει σε δαπάνες και επιδιώκει να τις χρηματοδοτήσει με εσωτερικό δανεισμό, τότε, συναγωνιζόμενο στη χρηματοπιστωτική αγορά για την ανεύρεση των κεφαλαίων, θα επηρεάζει υψωτικά τις τιμές των επιτοκίων. Επειδή τώρα πολλές δαπάνες του ιδιωτικού τομέα επηρεάζονται αρνητικά από την ύψωση της τιμής του επιτοκίου π.χ. η αγορά σπιτιών, έπεται ότι οι δαπάνες αυτές θα μειωθούν, αντισταθμίζοντας μ' αυτό τον τρόπο την αύξηση των κρατικών δαπανών.

Επομένως το τελικό συμπέρασμα για τη μονεταριστική σχολή είναι ότι θα παρατηρηθεί μία ανακατανομή του εισοδήματος της οικονομίας, στην οποία η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα θα περιοριστεί και θα αυξηθεί η συμμετοχή του κρατικού τομέα στην οικονομία (crowding out). Ένας άλλος λόγος, για τον οποίο οι μονεταριστές δε θεωρούν τη δημοσιονομική πολιτική ως ισχυρό μέτρο σταθεροποιητικής οικονομικής πολιτικής, είναι η διαπίστωση ότι τα χρονικά διαστήματα μεταξύ αναλήψεων μιας κρατικής δαπάνης και των

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

αποτελεσμάτων της, είναι αρκετά μεγάλα, περίπου δεκαέξι μήνες¹², και πολύ ευμετάβλητα, πράγμα που καθιστά αδύνατη την οποιαδήποτε πρόβλεψη.

Γίνεται λοιπόν σαφές από την παραπάνω ανάλυση, η σοβαρότητα των δύο πρωτοβουλιών που εξετάσαμε, σχετικά με την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής. Με άλλα λόγια, η μονεταριστική σχολή δε δέχεται ότι ισχύουν οι δύο παραπάνω προϋποθέσεις που αφορούν την ελαστικότητα της συναρτήσεως της οριακής αποδοτικότητας των επενδύσεων σχετικά με την τιμή του επιτοκίου, με αποτέλεσμα να μη θεωρεί την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής ως ισχυρό μέτρο οικονομικής πολιτικής. Δέχεται όμως ότι η νομισματική πολιτική είναι περισσότερο αποτελεσματική. Παρόλα αυτά, επειδή οι χρονικές περίοδοι μεταξύ μεταβολής της ποσότητας του χρήματος και των μεταβολών των χρηματικών εισοδημάτων είναι και αυτές μεγάλες και ασταθείς, με συνέπεια να μην μπορεί να καθοριστεί επακριβώς η σχέση των δύο αυτών οικονομικών μεταβλητών (ποσότητα χρήματος και χρηματικά εισοδήματα), γι' αυτό και η θέση των μονεταριστών σχετικά με την άσκηση νομισματικής πολιτικής είναι ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να "ρυθμίζει" την οικονομία. Ειδικότερα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να σταθεροποιήσει τις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας και έτσι η "συνταγή", που συνιστούν στις νομισματικές αρχές οι μονεταριστές, είναι η σταθερή αύξηση της ποσότητας του χρήματος με ένα ποσοστό που να είναι ίσο με το ποσοστό αυξήσεως του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της οικονομίας. Αυτή η "συνταγή" αποτελεί τον **ιερό κανόνα** των μονεταριστών. Και τούτο γιατί οι μονεταριστές, σε αντίθεση από τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους, πιστεύουν ότι το οικονομικό σύστημα που στηρίζεται στο μηχανισμό της ελεύθερης αγοράς είναι έμφυτα σταθερό. Επομένως, δε χρειάζονται επεμβάσεις από την κεντρική τράπεζα. Το μόνο που χρειάζεται είναι να ρυθμιστεί η "κάνουλα" από την οποία ρέει το χρήμα εις τρόπον, ώστε η προσφορά του χρήματος στην οικονομία να είναι πάντα σταθερή. Αυτή η νομισματική πολιτική θα αποτρέψει και τους πολιτικούς από το να ανοίγουν την "κάνουλα" κάθε φορά που θα ήθελαν να "ωραιοποιήσουν"

¹²M. Friedman and A. Schwartz, "Money and Business Cycles", Review of Economics and Statistics, Φεβρουάριος 1963.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

προσωρινά τη θέση της οικονομίας για να εξασφαλίσουν μ' αυτό τον τρόπο την επανεκλογή τους.

2.8. Οι επιχειρηματικοί κύκλοι στα πλαίσια της Νεοκεϋνσιανής και Μονεταριστικής Σχολής

Έχει γίνει αρκετά σαφές, από την ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου, ότι η εξήγηση της οικονομικής δραστηριότητας η οποία εκφράζει τους επιχειρηματικούς κύκλους είναι διαφορετική για τις δύο σχολές, το νεοκεϋνσιανισμό και το μονεταρισμό. Έτσι, σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους, η άνθηση και η ύφεση της οικονομίας οφείλεται στις ακαμψίες που παρουσιάζει το σύστημα καθώς επίσης και στο ευμετάβλητο της συνολικής ενεργής ζητήσεως, η οποία αντιστακτά τα σχέδια δαπάνης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Επομένως μια μείωση π.χ. της συνολικής δαπάνης του ιδιωτικού τομέα είναι πιθανόν να οδηγήσει σε μακροχρόνια πτώση της παραγωγής και απασχολήσεως, αφού το σύστημα δε διαθέτει μηχανισμό αυτοδιορθώσεως και επαναφοράς του στην κατάσταση της πλήρους απασχολήσεως. Κατά συνέπεια, η κρατική παρέμβαση θεωρείται απαραίτητη για να καλύψει τις αδυναμίες του ιδιωτικού τομέα με αύξηση, στη συγκεκριμένη περίπτωση, των κρατικών δαπανών που θα προκαλέσουν την ώθηση της οικονομίας στο επίπεδο της πλήρους απασχολήσεως. Σ' αυτές τις θέσεις εξάλλου στηρίζεται και η σταθεροποιητική πολιτική της νεοκεϋνσιανής σχολής, οι οπαδοί της οποίας υποστηρίζουν ότι στις δεκαετίες του '50 και '60, όπου παρατηρείται μεγάλη αποδοχή και εφαρμογή των απόψεων της κεϋνσιανής θεωρίας από πολλές χώρες του Δυτικού κόσμου, οι **διακυμάνσεις** της οικονομικής δραστηριότητας, που παρατηρούνται στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν των χωρών αυτών, είναι πολύ μικρότερες απ' ό,τι ήσαν στις προηγούμενες δεκαετίες αυτού του αιώνα.

Από την πλευρά του μονεταρισμού πάλι οι **διακυμάνσεις** της οικονομικής δραστηριότητας αποτελούν ένα **μεταβατικό φαινόμενο**, αφού δεν υπάρχει και λόγος υπάρξεώς τους. Οφείλονται βασικά στις **άστατες μεταβολές** της ποσότητας χρήματος, που προκαλούν οι κεντρικές τράπεζες

στην προσπάθειά τους να χρηματοδοτήσουν την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής του κράτους. Σύμφωνα με τις θέσεις των μονεταριστών, η μακροχρόνια τάση της οικονομίας θα είναι εκείνη της πλήρους απασχολήσεως της οικονομίας, η επίτευξη της οποίας είναι ανεξάρτητη της οικονομικής πολιτικής που ασκείται από το κράτος. Στη βραχυχρόνια περίοδο, εντούτοις, η αύξηση π.χ. της ποσότητας του χρήματος επηρεάζει υψωτικά το γενικό επίπεδο των τιμών και προκαλεί αύξηση της παραγωγής, γιατί οι εργάτες δεν μπορούν να αντιληφθούν έγκαιρα όπως οι επιχειρήσεις τη μείωση του πραγματικού μισθού τους. Όταν όμως γίνει κατανοητή από την εργατική τάξη η αύξηση του πληθωρισμού, τότε θα προσπαθήσει να διαπραγματευτεί τη νέα συλλογική σύμβαση εις τρόπον ώστε να επανακτήσει την απώλεια του εισοδήματός της. Αυτή η διαδικασία όμως που οφείλεται, όπως έχουμε αναλύσει, στο γεγονός ότι οι εργάτες έχουν προσαρμοστικές προσδοκίες αναφορικά με το προσδοκώμενο επίπεδο του γενικού επιπέδου των τιμών, έχει ως επακόλουθο τη μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας της οικονομίας και κατά συνέπεια την επιστροφή της παραγωγής και απασχολήσεως στα επίπεδα που θεωρούνται ως φυσικός ρυθμός της οικονομίας. Αξίζει να τονιστεί εδώ ότι, κατά τους οπαδούς της μονεταριστικής σχολής, οι μικρές διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας, που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του '50 και '60, όταν, όπως αναφέραμε παραπάνω, υπήρξε μεγάλη εφαρμογή των νεοκεϋνσιανών θέσεων, ήταν αποτέλεσμα της μεγαλύτερης σταθερότητας στην αύξηση της ποσότητας του χρήματος από μέρους της κεντρικής τράπεζας και όχι στην εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής του κράτους. Αν η κεντρική τράπεζα, υποστηρίζουν, ελαττώσει το ρυθμό προσφοράς του χρήματος, για 5 - 6 μήνες θα δημιουργήσει μία ύφεση. Αντίθετα, αν επιταχύνει την αύξηση της ποσότητας του χρήματος για το ίδιο χρονικό διάστημα, θα προκαλέσει μία άνθηση της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η άνθηση της οικονομικής δραστηριότητας είναι προσωρινή. Ο συνεχής πληθωρισμός θα οδηγήσει σε προσαρμογή του συστήματος στα νέα οικονομικά δεδομένα, αφού η εργατική τάξη θα προσαρμόσει τις προσδοκίες της σχετικά με τον αναμενόμενο πληθωρισμό έτσι, ώστε, ενώ η οικονομική δραστηριότητα (παραγωγή και απασχόληση) θα επιστρέψει στα αρχικά της επίπεδα, αντίθετα ο

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

πληθωρισμός που θα δημιουργηθεί θα αποτελέσει μόνιμη κατάσταση της οικονομίας. Αυτή η περίπτωση έχει χαρακτηριστεί από τον Brunner ως **θεώρημα της επιταχύνσεως**¹³. Η διατήρηση της αυξήσεως της ποσότητας του χρήματος για περισσότερο από δύο χρόνια θα έχει ως αποτέλεσμα τον καλπάζοντα πληθωρισμό. Έτσι, η αποφυγή επιχειρηματικών κύκλων προϋποθέτει την αποφυγή άστατων μεταβολών στην ποσότητα του χρήματος και τον καθορισμό ενός σταθερού ποσοστού αυξήσεως της ποσότητας του χρήματος από τις νομισματικές αρχές.

2.9. Η καμπύλη Phillips στα πλαίσια της Νεοκεϋνσιανής και Μονεταριστικής Σχολής

Το θέμα με την καμπύλη Phillips το έχουμε αρκετά εξαντλήσει. Επειδή όμως σ' αυτό το κεφάλαιο συνοψίζουμε τις ουσιαστικότερες διαφορές των δύο σχολών, θα επαναλάβουμε για λόγους διευκλύνσεως του αναγνώστη τις κυριότερες θέσεις που υποστηρίζουν οι δύο σχολές πάνω σ' αυτό το θέμα. Ο νεοκεϋνσιανισμός περιέλαβε ευθύς αμέσως την καμπύλη Phillips μεταξύ των εργαλείων της οικονομικής πολιτικής του και την χρησιμοποίησε από το 1958 για τον καθορισμό εναλλακτικών αποφάσεων της κρατικής πολιτικής σχετικά με το ύψος πληθωρισμού και του ποσοστού ανεργίας.

Εμπειρικές μελέτες κατέδειξαν ότι η καμπύλη αυτή παρουσίασε μεγάλη σταθερότητα, τουλάχιστον μέχρι το 1967, πράγμα που ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των νεοκεϋνσιανών στη χρησιμοποίησή της ως εργαλείου οικονομικής αναλήψεως. Το 1968 η μονεταριστική σχολή με επικεφαλής το Friedman ισχυρίζεται ότι ενώ η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips παρουσιάζει μεγάλη αστάθεια, αντίθετα, η μακροχρόνια καμπύλη Phillips δεν έχει αρνητική κλίση αλλά είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό ανεργίας της οικονομίας. Επομένως, καταλήγουν οι μονεταριστές, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην άσκηση οικονομικής πολιτικής. Η εμπειρική όμως διαπίστωση ότι όλες οι καμπύλες Phillips που είχαν εκτιμηθεί μέχρι το 1967 παρουσίαζαν αρνητική κλίση, έρχεται σε αντίθεση με τον ισχυρισμό των μονεταριστών. Εντούτοις, η ανάλυση του Friedman για τη βραχυχρόνια

¹³K. Brunner "The Monetary Revolution in Monetary Theory", Weltwirtschaftliches Archiv, 1970.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

καμπύλη Phillips βασίζεται ουσιαστικά στο ότι οι εργάτες κάνουν εσφαλμένες προβλέψεις, αναφορικά με το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού, ενώ οι επιχειρήσεις, επειδή έχουν καλύτερη πληροφόρηση, δεν κάνουν λάθη στην εκτίμηση του ύψους του προσδοκώμενου πληθωρισμού.

Με άλλα λόγια, ο Friedman δέχεται ότι υπάρχει μία **ασυμμετρία** στην εκτίμηση των προβλέψεων, αφού οι εργοδότες εμφανίζονται περισσότερο ενημερωμένοι από τους εργάτες. Αυτή όμως η θέση δεν μπορεί να αποδειχτεί εμπειρικά. Αντίθετα, αν υποθέσουμε ότι η εργατική τάξη κάνει καλύτερες προβλέψεις απ' ότι οι εργοδότες, σχετικά με τον προσδοκώμενο πληθωρισμό, τότε σύμφωνα με την ίδια λογική του Friedman, θα προέκυπτε μία βραχυχρόνια καμπύλη Phillips με θετική κλίση. Πέρα όμως αυτών, η ύπαρξη μιας μακροχρόνιας καμπύλης Phillips που να εκφράζει αντίστροφη σχέση μεταξύ ποσοστού ανεργίας έρχεται σε αντίθεση αφενός με την ουδετερότητα του χρήματος που πρεσβεύουν οι μονεταριστές, αλλά αφετέρου και με την αντίληψη ότι τα οικονομούντα άτομα είναι απαλλαγμένα της αυταπάτης του χρήματος. Γι' αυτό το λόγο η εργατική τάξη προσβλέπει στον πραγματικό και όχι στον ονομαστικό μισθό και προσαρμόζει με τις συλλογικές συμβάσεις την απώλεια του πραγματικού εισοδήματός της. Επομένως, το συμπέρασμα είναι ότι ο μονεταρισμός διακρίνει δύο καμπύλες Phillips, τη βραχυχρόνια και τη μακροχρόνια. Και η μεν βραχυχρόνια εξαρτάται από τις προσδοκίες των ατόμων σχετικά με τον αναμενόμενο πληθωρισμό, ενώ η μακροχρόνια είναι ανεξάρτητη από τις χρηματικές μεταβλητές του συστήματος.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Ο "ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ" ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΜΟ

Μετά την εισαγωγή του αποτελέσματος Pigou (Pigou effect) στο κλασικό σύστημα, αλλά και την αποδοχή εκ μέρους των κλασικών πολλών από τις κεϋνσιανές καινοτομίες, ο "πόλεμος" κλασικών - νεοκεϋνσιανών τελείωσε με τη διαμόρφωση της νεοκλασικής συνθέσεως. Η νεοκλασική σύνθεση υπήρξε το αποτέλεσμα ενός συμβιβασμού μεταξύ της κλασικής οικονομικής θεωρίας και της Γενικής Θεωρίας του Keynes. Το αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής υπήρξε η διαμόρφωση ενός μακροοικονομικού υποδείγματος γενικής ισορροπίας με έμφαση στην εξέταση και ανάλυση όχι των χρηματικών, αλλά των πραγματικών μεταβλητών του συστήματος. Και ενώ η "εκεχειρία" είχε επικρατήσει μεταξύ των κλασικών και νεοκεϋνσιανών, νέο "μέτωπο πολέμου" εν τω μεταξύ άνοιξε από την άλλη πλευρά με τους μονεταριστές. Η κριτική την οποία ασκούσαν με πρωταγωνιστή τον Friedman ήταν περιορισμένη στις δεκαετίες του '50 και '60, αλλά από το τέλος της δεκαετίας του '60 με την ταυτόχρονη εμφάνιση του στασιμοπληθωρισμού, έλαβε τέτοιες διαστάσεις, ώστε ανάγκασε τους νεοκεϋνσιανούς να εξετάσουν πάλι τα επιχειρήματά τους. Πολλά από τα σημαντικά θέματα και θέσεις των δύο σχολών έχουμε αναπτύξει μέχρι τώρα στα προηγούμενα κεφάλαια. Παραμένουν όμως βασικά ερωτήματα σχετικά με το μονεταρισμό. Αποτελεί π.χ. ο μονεταρισμός πράγματι μία εναλλακτική θεωρία μακροοικονομικής αναλύσεως, όπως ισχυρίζονται οι οπαδοί του; ή μήπως είναι απλώς μια θεωρία πληθωρισμού η οποία επεξηγεί τον τρόπο μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών; Ή τέλος, μπορούμε να πούμε ότι ο μονεταρισμός δεν είναι τίποτε άλλο παρά ορισμένες θεωρητικές θέσεις, μερικές από τις οποίες έχουν επιβεβαιωθεί με εμπειρικές έρευνες και μελέτες;

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε κατά πόσο η μονεταριστική σχολή έχει ένα μακροοικονομικό σύστημα, δηλαδή μία θεωρία ικανή να απαντήσει στα προβλήματα που θέτει η μακροοικονομική επιστήμη και ταυτόχρονα διέπεται από εσωτερική συνέπεια.

Ας μην ξεχνάμε, εξάλλου, ότι κατά το Friedman μεγαλύτερη σημασία έχει η θεωρία εκείνη που κάνει σωστές προβλέψεις, άσχετα από τη λογική δομή των υποθέσεών της.

3.1. Ένα γενικό πλαίσιο για την εξέταση των Οικονομικών Σχολών

Η κριτική των νεοκεϋνσιανών οικονομολόγων, ότι οι θέσεις και προτάσεις της μονεταριστικής σχολής ούτε λογική συνέπεια έχουν ούτε και μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν ένα μακροοικονομικό σύστημα οικονομικής αναλύσεως, είχε ως συνέπεια την αντίδραση των μονεταριστών με επικεφαλής πάλι το Friedman. Έτσι το 1970 σε μία εργασία του¹⁴, την οποία συνεπλήρωσε με μία άλλη, ένα χρόνο αργότερα το 1971¹⁵, ανέπτυξε ένα απλό θεωρητικό μακροοικονομικό υπόδειγμα και προσδιόρισε τις υποθέσεις, κάτω από τις οποίες το υπόδειγμα αυτό εκφράζει μία νέα προσέγγιση στη μακροοικονομική θεωρία, ένα "τρίτο δρόμο", ανάμεσα στο κλασικό και νεοκεϋνσιανό μακροοικονομικό σύστημα το οποίο είναι σε θέση να αναλύσει βραχυχρόνιες οικονομικές διακυμάνσεις του χρηματικού εισοδήματος της οικονομίας.

Ας δούμε όμως το απλό αυτό μακροοικονομικό υπόδειγμα, μέσα από το οποίο μπορεί να μελετηθούν οι θέσεις και των τριών σχολών, δηλαδή των κλασικών, των νεοκεϋνσιανών και των μονεταριστών.

Υποτίθεται ότι υπάρχουν δύο τομείς, ο πραγματικός και ο χρηματικός τομέας της οικονομίας. Ο πραγματικός τομέας της οικονομίας περιγράφεται από τις εξής εξισώσεις:

$$\frac{C}{P} = f\left(\frac{Y}{P}, r\right) \quad (3.1.1)$$

¹⁴M. Friedman "A Theoretical Framework for Monetary Analysis", Journal of Political Economy, 1970 σελ. 193.

¹⁵M. Friedman "A Monetary Theory of Nominal Income", Journal of Political Economy, 1971, σελ. 232.

$$\frac{I}{P} = g(r) \quad (3.1.2)$$

$$\frac{Y}{P} = \frac{C}{P} + \frac{I}{P} \quad (3.1.3)$$

Η σχέση (3.1.1) δηλώνει ότι η πραγματική κατανάλωση C/P είναι συνάρτηση του πραγματικού εισοδήματος Y/P και του επιτοκίου r . Η σχέση (3.1.2) δηλώνει το ύψος των πραγματικών επενδύσεων I/P εξαρτάται από το ύψος του επιτοκίου, ενώ, τέλος, η σχέση (3.1.3) εκφράζει τη συνθήκη ισοροπίας στην αγορά αγαθών.

Είναι γνωστό ότι οι μεταβλητές C , I και Y εκφράζονται σε χρηματικούς όρους και ο αποπληθωρισμός τους με το γενικό επίπεδο των τιμών P τις μετατρέπει σε πραγματικά μεγέθη.

Ο χρηματικός τομέας της οικονομίας εκφράζεται από τις εξής εξισώσεις:

$$M^D = P \cdot I\left(\frac{Y}{P}, r\right) \quad (3.1.4)$$

$$M_S = h(r) \quad (3.1.5)$$

$$M_D = M_S \quad (3.1.6)$$

Η σχέση (3.1.4) δηλώνει τη ζήτηση χρήματος ως συνάρτηση του πραγματικού εισοδήματος Y/P και του επιτοκίου r . Κατά συνέπεια διακρίνονται δύο πηγές ζήτησεως χρήματος. Η μία είναι η ζήτηση χρήματος για συναλλακτικούς σκοπούς και η άλλη για σκοπούς κερδοσκοπικούς. Σχετικά με τις δύο αυτές μεταβλητές ισχύουν:

$$\frac{\partial M^D}{\partial (Y/P)} > 0 \quad (3.1.7)$$

και:

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$\frac{\partial M^D}{\partial r} < 0 \quad (3.1.8)$$

Με άλλα λόγια, η ζήτηση χρήματος για συναλλακτικούς σκοπούς επηρεάζεται θετικά από τις αυξήσεις του πραγματικού εισοδήματος, ενώ η ζήτηση για κερδοσκοπικούς σκοπούς επηρεάζεται αρνητικά από τις αυξήσεις του επιτοκίου. Η σχέση (3.1.5) καθορίζει την προσφορά χρήματος ως συνάρτηση του επιτοκίου και ειδικότερα:

$$\frac{dM^S}{dr} > 0 \quad (3.1.9)$$

Τέλος, η (3.1.6) δηλώνει την ισορροπία στην αγορά χρήματος. Αν αντικαταστήσουμε τις εξισώσεις (3.1.1) και (3.1.2) στην εξίσωση (3.1.3), τότε προκύπτει:

$$f(Y/R, r) + g(r) = \frac{Y}{P} \quad (3.1.10)$$

Η σχέση (3.1.10) είναι η **συνάρτηση IS** και δηλώνει όλους τους συνδυασμούς του πραγματικού εισοδήματος Y/P και επιτοκίου r , με τους οποίους επιτυγχάνεται η ισορροπία στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών.

Από τις σχέσεις (3.1.4) - (3.1.6) προκύπτει:

$$P \cdot I(Y/P, r) = h(r) \quad (3.1.11)$$

Η σχέση (3.1.11) αποτελεί τη γνωστή **συνάρτηση LM** και δηλώνει όλους τους συνδυασμούς Y/P , r (με δεδομένο το επίπεδο τιμών) με τους οποίους εξασφαλίζεται η ισορροπία στην αγορά χρήματος.

Το σύστημα των εξισώσεων (3.1.10) και (3.1.11), δηλαδή οι συναρτήσεις IS και LM έχουν τρεις άγνωστες μεταβλητές Y/P , P , r . Επομένως δεν μπορεί να υπάρξει λύση αν μία τουλάχιστον από τις άγνωστες μεταβλητές δεν είναι γνωστή. Σύμφωνα με τον Friedman, αν είναι γνωστή η τιμή του πραγματικού εισοδήματος Y/P , τότε το σύνολο των εξισώσεων (3.1.1) -

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

(3.1.6) εκφράζει το κλασικό σύστημα. Αν, αντίθετα, η γνωστή μεταβλητή είναι το γενικό επίπεδο των τιμών P , τότε οι παραπάνω εξισώσεις καθορίζουν το νεοκεϋνσιανό σύστημα. Τέλος, αν η τιμή του επιτοκίου δίνεται εξωγενώς και δεν προσδιορίζεται από το σύστημα, τότε έχουμε τον "τρίτο δρόμο" του Friedman, δηλαδή το μονεταριστικό σύστημα που βρίσκεται κάπου μεταξύ του κλασικού και του νεοκεϋνσιανισμού. Αλλά ας εξετάσουμε καθένα χωριστά, ώστε να δούμε και τις υποθέσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται το κάθε σύστημα, καθώς επίσης και τον τρόπο λειτουργίας του.

3.2. Το κλασικό σύστημα & το νεοκεϋνσιανό

Το κλασικό σύστημα, το οποίο συχνά αναφέρεται και ως κλασική ποσοτική θεωρία, στηρίζεται, ως γνωστό, στον πλήρη ανταγωνισμό, ο οποίος εξασφαλίζει ευκαμψία τιμών, με αποτέλεσμα την εξισορρόπηση όλων των αγορών της οικονομίας. Η κατάσταση αυτή χαρακτηρίζεται ως γενική οικονομική ισορροπία και περιγράφεται από το σύστημα των εξισώσεων του Walras με ισάριθμους αγνώστους. Η λύση αυτού του συστήματος θα προσδιορίσει τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας και επομένως και το πραγματικό εισόδημα, που αντιστοιχεί στην πλήρη απασχόληση της οικονομίας. Έστω λοιπόν ότι:

$$\frac{Y}{P} = Y_0 \quad (3.2.1)$$

Όπου Y_0 , θεωρείται ως εξωγενώς δεδομένο και κατά συνέπεια αποτελεί γνωστή μεταβλητή στο κλασικό σύστημα. Αν τώρα το πραγματικό αυτό εισόδημα το αντικαταστήσουμε στη σχέση (3.1.10), μπορούμε να προσδιορίσουμε την τιμή του επιτοκίου r_0 . Με αντικατάσταση στην (3.1.11) των τιμών $Y/P = Y_0$ και $r = r_0$ θα προσδιοριστεί και η τιμή του γενικού επιπέδου των τιμών $P = P_0$. Άρα η τιμή του επιτοκίου r_0 προσδιορίστηκε από τη συνάρτηση IS, δηλαδή στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών, ενώ το γενικό επίπεδο των τιμών P_0 προσδιορίστηκε από τη συνάρτηση LM, δηλαδή στην

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

αγορά χρήματος. Η συνάρτηση LM αποτελεί βασικά, για τους κλασικούς, εξίσωση συναλλαγών κατά Fisher. Πραγματικά έστω ότι ορίζουμε την ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος ως εξής:

$$V = \frac{PY_0}{M^D} \quad (3.2.2)$$

ή

$$M^D V = PY_0 \quad (3.2.3)$$

Δηλαδή το V αποτελεί το λόγο του εθνικού προϊόντος PY_0 , εκφρασμένου σε χρηματικούς όρους δια της ζήτησεως χρήματος M^D πάλι σε ονομαστικούς όρους.

Από τη σχέση (3.1.10), που εκφράζει τη συνάρτηση LM, έχουμε:

$$P = \frac{h(r)}{l(Y/P, r)} = \frac{M^S}{\frac{M^D}{P}} \quad (3.2.4)$$

Αν τώρα αντικαταστήσουμε την (3.2.3) στην (3.2.4) θα προκύψει:

$$P = \frac{M^S}{\frac{Y_0}{V}}$$

ή

$$M^S V = PY_0 \quad (3.2.5)$$

Αυτή η τελευταία σχέση (3.2.5) εκφράζει πράγματι την ποσοτική θεωρία περί χρήματος των κλασικών.

Σχετικά με το νεοκεϋνσιανό σύστημα, ο Friedman, όπως αναφέραμε, υποθέτει ότι το γενικό επίπεδο των τιμών είναι δεδομένο και καθορίζεται εκτός συστήματος. Επομένως, αν αντικαταστήσουμε τη σχέση:

$$P = P_0 \quad (3.2.6)$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

στις συναρτήσεις IS και LM, δηλαδή στις σχέσεις (3.1.10) και (3.1.11) θα προκύψει το εξής σύστημα:

$$f\left(\frac{Y}{P_0}, r\right) + g(r) = \frac{Y}{P_0} \quad (3.2.7)$$

$$P_0 I\left(\frac{Y}{P_0}, r\right) = h(r) \quad (3.2.8)$$

Το σύστημα αυτό αποτελείται από δύο εξισώσεις με δύο μεταβλητές, το χρηματικό εισόδημα Y και το επιτόκιο r .

Ας σημειωθεί ότι και οι δύο μεταβλητές Y και r προσδιορίζονται ταυτόχρονα από τη λύση του συστήματος (3.2.7), (3.2.8). Σε σύγκριση με το κλασικό, το νεοκεϋσιανό σύστημα δεν παρουσιάζει τη διχοτόμηση της οικονομίας σε πραγματικό και χρηματικό τομέα και έτσι μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος επηρεάζουν, όπως θα αναλύσουμε και σε αριθμητικό παράδειγμα, τις πραγματικές μεταβλητές του συστήματος, όπως είναι το πραγματικό εισόδημα και η απασχόληση.

3.3. Αριθμητικό παράδειγμα του κλασικού συστήματος & και του νεοκεϋνσιανού

Έστω ότι θεωρούμε μία οικονομία η οποία ορίζεται από τις εξής συναρτησιακές σχέσεις:

$$\frac{C}{P} = 90 + 0,80 \frac{Y}{P} - 10r \quad (3.3.1)$$

$$\frac{I}{P} = 200 - 20r \quad (3.3.2)$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$\frac{C}{P} + \frac{I}{P} = \frac{Y}{P} \quad (3.3.3)$$

$$M^D = P \left(0,10 \frac{Y}{P} - 25r \right) \quad (3.3.4)$$

$$M^S = 125 \quad (3.3.5)$$

$$M^D = M^S \quad (3.3.6)$$

Όλες οι συναρτησιακές σχέσεις είναι πρώτου βαθμού για λόγους ευκολίας, ενώ η προσφορά χρήματος έχει καθοριστεί εξωγενώς και δεν αποτελεί συνάρτηση του επιτοκίου.

Ας εισάγουμε τώρα την υπόθεση του Friedman, ότι το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας καθορίζεται εξωγενώς και αντιστοιχεί σ' αυτό της πλήρους απασχολήσεως. Αν, επομένως, υποτεθεί ότι:

$$\frac{Y}{P} = Y_0 = 1.000$$

τότε από τις τρεις πρώτες σχέσεις του συστήματος, οι οποίες εκφράζουν τον πραγματικό τομέα της οικονομίας, μπορεί να προσδιοριστεί το ύψος του επιτοκίου. Πραγματικά η συνάρτηση IS είναι:

$$\frac{Y}{P} - \frac{C}{P} = \frac{I}{P}$$

ή

$$\frac{Y}{P} - 90 - 0,80 \frac{Y}{P} + 10r = 200 - 20r$$

ή

$$1.000 - 90 - 0,80 \cdot 1.000 + 10r = 200 - 20r$$

ή

$$30r = 90$$

και

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$r = 3\%$$

Οι τρεις τελευταίες εξισώσεις του συστήματος που εκφράζουν το χρηματικό τομέα της οικονομίας (3.3.4) - (3.3.6) προσδιορίζουν το γενικό επίπεδο των τιμών. Πραγματικά η συνάρτηση LM είναι:

$$P \left(0,10 \frac{Y}{P} - 25r \right) = 125$$

ή

$$P = \frac{125}{0,10 \cdot 1.000 - 25 \cdot 3} = 5$$

Έτσι οι λοιπές πραγματικές τιμές των μεταβλητών μπορούν εύκολα να καθοριστούν:

$$\frac{C}{P} = 90 + 0,80 \cdot 1.000 - 10 \cdot 3 = 860$$

$$\frac{I}{P} = 200 - 20 \cdot 3 = \underline{140}$$

$$\frac{Y}{P} = Y_0 = 1.000$$

$$\frac{M^D}{P} = 0,10 \cdot 1.000 - 25 \cdot 3 = 25$$

Αντίστοιχα οι χρηματικές ή ονομαστικές τιμές των μεταβλητών είναι:

$$C = \frac{C}{P} \cdot P = 860 \cdot 5 = 4.300$$

$$I = \frac{I}{P} \cdot P = 140 \cdot 5 = \underline{700}$$

$$Y = \frac{Y}{P} \cdot P = 1.000 \cdot 5 = 5.000$$

$$M^D = \frac{M^D}{P} \cdot P = 25 \cdot 5 = 125$$

Η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος, σύμφωνα με τη σχέση (3.2.2) είναι:

$$V = \frac{P \cdot Y_0}{M} = \frac{5 \cdot 1.000}{125} = 40$$

Έτσι η εξίσωση της ποσοτικής θεωρίας (3.2.5) επαληθεύεται:

$$P \cdot Y_0 = M^s \cdot V$$

ή

$$5 \cdot 1.000 = 125 \cdot 40$$

$$5.000 = 5.000$$

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι στο κλασικό αυτό σύστημα το επιτόκιο, που αποτελεί πραγματική τιμή, προσδιορίζεται στον πραγματικό τομέα της οικονομίας, όπου εξισορροπεί τις αποταμιεύσεις με τις επενδύσεις, ενώ το γενικό επίπεδο των τιμών προσδιορίζεται στο χρηματικό τομέα της οικονομίας, δηλαδή από την εξίσωση (1.3.11), που εκφράζει, όπως είδαμε, την ποσοτική περί χρήματος θεωρία. Έτσι έχουμε τη διατήρηση της διχοτομήσεως της οικονομίας στον πραγματικό τομέα, που προσδιορίζει τις πραγματικές τιμές και στο χρηματικό τομέα, δηλαδή την εξίσωση των συναλλαγών που προσδιορίζει το γενικό επίπεδο των τιμών.

Αν τώρα αυξήσουμε την ποσότητα του χρήματος από $M^s = 125$ σε $M^s = 250$ μονάδες, τότε θα παρατηρήσουμε ότι τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας παραμένουν τα ίδια, ενώ τα χρηματικά μεγέθη θα προσαρμοστούν ανάλογα. Έτσι έχουμε:

$$P = \frac{250}{0,10 \cdot 1000 - 25 \cdot 3} = 10$$

και κατά συνέπεια τα χρηματικά μεγέθη θα είναι:

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$C = \frac{C}{P} \cdot P = 860 \cdot 10 = 8.600$$

$$I = \frac{I}{P} \cdot P = 140 \cdot 10 = \underline{1400}$$

$$Y = \frac{Y}{P} \cdot P = 1.000 \cdot 10 = 10.000$$

$$M^D = \frac{M^D}{P} \cdot P = 25 \cdot 10 = 250$$

Η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος V θα παραμείνει σταθερή, αφού μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος επιδρούν μόνο στο γενικό επίπεδο των τιμών. Άρα έχουμε:

$$V = \frac{P \cdot Y_0}{M} = \frac{10 \cdot 10.000}{250} = 40$$

Έστω ότι εξετάζουμε το ίδιο σύστημα εξισώσεων (3.3.1) - (3.3.6) του προηγούμενου παραδείγματος, με τη διαφορά όμως ότι τώρα δε θα υποθέσουμε ότι το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας προσδιορίζεται εξωγενώς, αλλά αντίθετα ότι το γενικό επίπεδο των τιμών P προσδιορίζεται έξω από το σύστημα. Η υπόθεση αυτή είναι αρκετά σοβαρή, αφού θεωρεί ότι οι τιμές δεν παρουσιάζουν ευκαμψία, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με το κλασικό σύστημα όπου η επικράτηση του πλήρους ανταγωνισμού προσδίνει μεγάλη ευλυγισία στο σύστημα των τιμών. Θα πρέπει να τονιστεί ότι στο νεοκεϋνσιανό σύστημα η έμφαση δίνεται στην ακαμψία των **χρηματικών μισθών** και η δικαιολόγηση αυτής της ακαμψίας στηρίζεται περισσότερο σε κοινωνιολογικούς παρά σε οικονομικούς λόγους.

Θα ξαναγράψουμε εδώ για λόγους ευκολίας τις συναρτήσεις IS και LM. Η συνάρτηση IS είναι:

$$\frac{S}{P} = \frac{Y}{P} - \frac{C}{P} = \frac{I}{P}$$

ή

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$\frac{Y}{P} - 90 - 0,80 \frac{Y}{P} + 10r = 200 - 20r$$

ή

$$0,20 \frac{Y}{P} + 30r = 290 \quad (IS)$$

Η συνάρτηση LM είναι:

$$P(0,10 \frac{Y}{P} - 25r) = 125 \quad (LM)$$

Έτσι έχουμε δύο συναρτήσεις, την IS και την LM, με τρεις άγνωστες μεταβλητές, Y , r , P .

Αν υποθεθεί ότι $P = \bar{P} = 5$, τότε οι συναρτήσεις IS και LM γίνονται:

$$0,04Y + 30r = 290 \quad (IS)$$

$$0,02Y - 25r = 25 \quad (LM)$$

Κατά συνέπεια το σύστημα αυτό των εξισώσεων μπορεί να λυθεί για να προσδιορίσει ταυτόχρονα και τις δύο μεταβλητές, δηλαδή το Y και r . Πραγματικά, από τη λύση του συστήματος προκύπτει:

$$Y = 5.000 \quad \text{ή} \quad Y_0 = \frac{Y}{P_0} = 1.000 \quad \text{και} \quad r = 3\%$$

Ως γνωστό, το νεοκεϋνσιανό σύστημα με την υπόθεση της **δεδομένης τιμής του γενικού επιπέδου των τιμών** $\bar{P} = 5$ δεν μπορεί να διχοτομηθεί όπως το κλασικό σύστημα. Επομένως μία αύξηση της ποσότητας του χρήματος ή μία αύξηση στις αυτόνομες επενδύσεις θα επηρεάσει και τα χρηματικά αλλά και πραγματικά μεγέθη της οικονομίας.

Έστω π.χ. ότι η ποσότητα χρήματος στην οικονομία διπλασιάζεται, όπως και στην περίπτωση του κλασικού παραδείγματος από $M^S = 125$ σε $M^S = 250$. Οι συναρτήσεις IS και LM τώρα γίνονται:

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$0,04Y + 30r = 290 \quad (\text{IS})$$

$$0,02Y - 25r = 50 \quad (\text{LM})$$

Η λύση του συστήματος αυτού δίνει:

$$Y = 5.468,75 \quad r = 2,375$$

και κατά συνέπεια:

$$\frac{Y}{P} = Y_0 = 1.093,75.$$

Επομένως, τα πραγματικά μεγέθη του συστήματος θα είναι τώρα:

$$\frac{C}{P} = 90 + 0,80 \cdot 1.093,75 - 10 \cdot 2,375 = 941,25$$

$$\frac{I}{P} = 200 - 20 \cdot 2,375 = \underline{152,5}$$

$$\frac{Y}{P} = \frac{C}{P} + \frac{I}{P} = 941,25 + 152,5 = 1.093,75$$

$$\frac{M^D}{P} = 0,10 \cdot 1.093,75 - 25 \cdot 2,375 = 50$$

Αντίστοιχα, οι χρηματικές ή ονομαστικές τιμές των μεταβλητών είναι:

$$C = \frac{C}{P} \cdot P = 941,25 \cdot 5 = 4.706,25$$

$$I = \frac{I}{P} \cdot P = 152,5 \cdot 5 = \underline{1.762,50}$$

$$Y = \frac{Y}{P} \cdot P = 1.093,75 \cdot 5 = 5.468,75$$

$$M^D = \frac{M^D}{P} \cdot P = 50 \cdot 5 = 250$$

Αναλύοντας τα παραπάνω αποτελέσματα διαπιστώνουμε αυτό που επανειλημμένα τονίζει στη μελέτη του ο Friedman, ότι δηλαδή ούτε το κλασικό

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

ούτε το νεοκεϋνσιανό σύστημα μας δίνει κάποια απάντηση στο ερώτημα, κατά ποιον τρόπο η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος που εμφανίζεται ως μεταβολή χρηματικών εισοδημάτων διαχωρίζεται σε μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών και μεταβολή του πραγματικού εισοδήματος, δηλαδή, της παραγωγής. Από τα προηγούμενα αριθμητικά παραδείγματα παρατηρούμε ότι στο κλασικό σύστημα ολόκληρη η αύξηση της ποσότητας του χρήματος (δηλαδή ο διπλασιασμός από M^S σε $2M^S$) "μετατράπηκε" σε αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, δηλαδή είχαμε στη συγκεκριμένη περίπτωση το διπλασιασμό του επιπέδου των τιμών από $P = 5$ σε $P = 10$, ενώ δεν παρατηρήθηκε καμία αύξηση του πραγματικού εισοδήματος. Στο νεοκεϋνσιανό σύστημα, αντίθετα, ο διπλασιασμός της ποσότητας του χρήματος επηρέασε μόνο την παραγωγή. Βέβαια τα αποτελέσματα αυτά, που προήλθαν από τη μεταβολή της ποσότητας του χρήματος, είναι συνέπεια των βασικών υποθέσεων που δέχεται κάθε σύστημα. Ειδικότερα στο κλασικό σύστημα έχουμε, όπως αναφέραμε και πιο πάνω, την υπόθεση ότι το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας προσδιορίζεται εξωγενώς, άρα βραχυχρόνια είναι δεδομένο, ενώ στο κεϋνσιανό σύστημα το γενικό επίπεδο των τιμών θεωρείται εξαρχής ως δεδομένο.

3.4. Η θέση των μονεταριστών σε σχέση με τις άλλες οικονομικές σχολές

Πριν συνεχίσουμε την ανάλυση του Friedman για να δούμε πως καθορίζει τον "τρίτο δρόμο" ανάμεσα στο κλασικό και νεοκεϋνσιανό σύστημα, πρέπει να σταθούμε για λίγο και να εκτιμήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ερμήνευσε μέσα από το απλοϊκό υπόδειγμα των εξισώσεων (3.3.1) - (3.1.6) τα δύο συστήματα.

Σχετικά με το κλασικό σύστημα η υπόθεση ότι το πραγματικό εισόδημα είναι δεδομένο εξωγενώς, με την έννοια ότι η τιμή του καθορίζεται από τη λύση του συστήματος των εξισώσεων του Walras δεν έρχεται βασικά σε αντίθεση με τις κλασικές θέσεις. Αφού ο πλήρης ανταγωνισμός εξασφαλίζει ευκαμψία στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών, έπεται ότι οι αγορές θα

βρίσκονται σε ισορροπία και η οικονομία σε κατάσταση πλήρους απασχολήσεως. Αυτό σημαίνει ότι τόσο η παραγωγή όσο και η απασχόληση μπορεί να θεωρηθούν ότι καθορίζονται εξωγενώς. Επομένως, μεταβολές στις τιμές ή στους χρηματικούς μισθούς δεν επηρεάζουν τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας. Εξάλλου, ούτε η νομισματική αλλά ούτε και η δημοσιονομική πολιτική μπορούν να επιδράσουν στην οικονομία. Άρα υπάρχει διχοτόμηση της οικονομίας στον πραγματικό και χρηματικό τομέα της έτσι, ώστε στον πραγματικό τομέα της οικονομίας να προσδιορίζονται οι πραγματικές τιμές των μεταβλητών του συστήματος, ενώ στο χρηματικό τομέα οι ονομαστικές τιμές. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος παραμένει σταθερή, κάτι που έρχεται σε πλήρη εναρμόνιση με τις θέσεις των μονεταριστών.

Κατά συνέπεια, θα μπορούσε κανείς να ρωτήσει, τι είναι εκείνο που διαχωρίζει τους μονεταριστές από τους κλασικούς; Η απάντηση είναι ότι μετά το 1956, όταν ο Friedman δημοσίευσε τη μελέτη του "The Quantity Theory of Money - A Restatement"¹⁶, οι διαφορές κλασικών - μονεταριστών φαίνονται να είναι ελάχιστες. Οι μονεταριστές συνταυτίζονται πλήρως με τους κλασικούς ότι οι δυνάμεις της αγοράς είναι ικανές να επιφέρουν άριστη κατανομή των συντελεστών της παραγωγής και οικονομική ανάπτυξη. Δίνουν πραγματικά ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο του χρήματος, το οποίο θεωρούν μία μορφή πλούτου και επομένως όχι στενό υποκατάστατο μόνο των χρηματικών περιουσιακών στοιχείων. Αναπτύσσουν την έννοια του **μόνιμου εισοδήματος** και την χρησιμοποιούν για να αποδείξουν με εμπειρικές μελέτες ότι η ζήτηση χρήματος επηρεάζεται από το μόνιμο εισόδημα, το οποίο αφενός αποτελεί τον εξισορροπητικό παράγοντα στην αγορά χρήματος (και όχι το ύψος του επιτοκίου) και αφετέρου μπορεί να δικαιολογήσει τη σταθερότητα στην ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος. Και τέλος, δέχονται ότι βραχυχρόνια η μεταβολή της συνολικής ποσότητας του χρήματος έχει επίδραση και στις πραγματικές μεταβλητές της οικονομίας.

Σχετικά με το νεοκεϋνσιανό σύστημα μπορούμε να πούμε ότι η εργασία του Friedman τον αδικεί, γιατί δε λαμβάνει υπόψη της όλα τα στοιχεία

¹⁶M. Friedman "The Quantity Theory of Money: A Restatement in Studies in the Quantity Theory", Chicago 1956.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

που συνιστούν το πλήρες υπόδειγμα της νεοκεϋνσιανής θεωρίας. Αν εισάγουμε και τον παραγωγικό τομέα της οικονομίας, ο οποίος, ως γνωστό, συνίσταται από τη συνάρτηση παραγωγής και τις συναρτήσεις που περιγράφουν την προσφορά και τη ζήτηση εργασίας, καθώς και τη συνθήκη ισορροπίας της, τότε το γενικό επίπεδο των τιμών καθορίζεται από το σύστημα, δηλαδή ενδογενώς, και δεν είναι επομένως ανάγκη να υιοθετηθεί η υπόθεση του Friedman ότι η τιμή του γενικού επιπέδου των τιμών είναι σταθερή και δεδομένη. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι στο νεοκεϋνσιανό υπόδειγμα η συνάρτηση προσφοράς εργασίας έχει αντικατασταθεί με τον ελάχιστο μισθό, ο οποίος θεωρείται δεδομένος και επομένως μπορεί να λεχθεί ότι το πρόβλημα της υποθέσεως μετατίθεται ένα "βήμα" πιο πίσω, αφού αντί για το γενικό επίπεδο των τιμών, θεωρείται τώρα ότι οι χρηματικοί μισθοί είναι δεδομένοι.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω μπορούμε να επεκτείνουμε το αριθμητικό παράδειγμα των εξισώσεων (3.3.1) - (3.3.6) με τις εξισώσεις του παραγωγικού τομέα της οικονομίας, δηλαδή:

$$Y = 100L^{1/2} \quad (3.4.1)$$

$$\frac{50}{\sqrt{L}} = \frac{W}{P} \quad (3.4.2)$$

$$W_m = 25 \quad (3.4.3)$$

$$L_z = L_\pi \quad (3.4.4)$$

Η πρώτη σχέση (3.4.1) είναι η συνάρτηση παραγωγής, η δεύτερη (3.4.2) αποτελεί τη συνάρτηση ζήτησεως εργασίας και προέρχεται από τη σχέση (3.4.1) με παραγώγιση ως προς L . Η σχέση (3.4.3) αποτελεί τη συνάρτηση προσφοράς εργασίας και εκφράζει την κεϋνσιανή άποψη ότι το ελάχιστο ύψος του μισθού καθορίζεται εκτός του συστήματος και, τέλος, η σχέση (3.4.4) δηλώνει τη συνθήκη ισορροπίας στην αγορά εργασίας.

Επομένως, αν αντικαταστήσουμε την τιμή $Y_0 = 1.000$ στη συνάρτηση παραγωγής, προκύπτει $L = 100$, οπότε, από τη συνάρτηση ζήτησεως εργασίας (3.4.2) θα έχουμε:

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$\frac{50}{10} = \frac{25}{P}$$

ή

$$P = 5$$

Άρα, ο προσδιορισμός της τιμής του γενικού επιπέδου των τιμών έγινε από το σύστημα και όχι εξωγενώς. Σε μία αύξηση της ποσότητας του χρήματος, επειδή θα έχουμε μετακίνηση της συναρτήσεως LM προς τα δεξιά της παλιάς της θέσεως, ενώ η συνάρτηση IS παραμένει αμετακίνητη, θα προκληθεί αύξηση του εισοδήματος και μείωση του επιτοκίου. Η αύξηση αυτή του εισοδήματος θα αντιστοιχεί σε υψηλότερο επίπεδο τιμών. Στο αριθμητικό παράδειγμα του νεοκεϋνσιανού συστήματος, η αύξηση της ποσότητας χρήματος από $M^s = 125$ σε $M^s = 250$ έχει ως αποτέλεσμα αφενός την αύξηση του πραγματικού εισοδήματος σε 1.093,75 μονάδες και την αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών από $P = 5$ σε $P = 5,46875$.

3.5. Ο "τρίτος δρόμος" προς τη μακροοικονομική ανάλυση του Friedman

Με τη χρησιμοποίηση του απλού μακροοικονομικού υποδείγματος που περιγράφεται από τις εξισώσεις (3.1.1) - (3.1.6), ο Friedman προσπάθησε, όπως αναφέραμε και στην αρχή του κεφαλαίου, να καθορίσει ένα "τρίτο δρόμο" - όπως ο ίδιος τον ονομάζει - εναλλακτικής μακροοικονομικής αναλύσεως.

Αλλά, ενώ ο αντικειμενικός του σκοπός, όπως και ο ίδιος δηλώνει στην πρώτη εργασία του το 1970, "The Theoretical Framework for Monetary Analysis" είναι να προσδιορίσει τους παράγοντες με βάση τους οποίους η αύξηση της ποσότητας του χρήματος επιφέρει αφενός αύξηση τιμών και αφετέρου αύξηση του πραγματικού εισοδήματος, εντούτοις χρησιμοποιεί το απλοϊκό μακροοικονομικό υπόδειγμα για να αναπτύξει μία θεωρία, η οποία αναλύει τις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις του χρηματικού εισοδήματος της οικονομίας.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

Στην προσπάθειά του αυτή, περιορίζεται μόνο στο χρηματικό τομέα της οικονομίας, ενώ δανείζεται στοιχεία από τη θεωρία του Keynes και του Fisher, για να προσδιορίσει την τιμή του επιτοκίου.

Έτσι, οι εξισώσεις, τις οποίες χρησιμοποιεί από το αρχικό απλοϊκό υπόδειγμα, είναι οι εξής:

$$M^D = Y \cdot I(r) \quad (3.5.1)$$

$$M^S = h(r) \quad (3.5.2)$$

$$M^D = M^S \quad (3.5.3)$$

Η πρώτη εξίσωση (3.5.1), ως γνωστόν, εκφράζει τη ζήτηση χρήματος όπως και η αρχική (3.1.4) με μία όμως διαφορά. Στην εξίσωση (3.5.1) η ελαστικότητα της ζήτησεως χρήματος σε σχέση με το ονομαστικό εισόδημα είναι ίση με τη μονάδα¹⁷. Η υπόθεση αυτή, της **μοναδιαίας ελαστικότητας** της συναρτήσεως ζήτησεως χρήματος (3.5.1) και η δικαιολόγηση της, η οποία στηρίζεται σε εμπειρική έρευνα και όχι σε θεωρητική ανάλυση, εξασφαλίζει την εξάλειψη των μεταβλητών που αναφέρονται στο πραγματικό εισόδημα $\frac{Y}{P}$ και στο γενικό επίπεδο των τιμών P από το χρηματικό τομέα της οικονομίας. Με άλλα λόγια, το σύστημα των εξισώσεων (3.5.1) - (3.5.3) αποτελείται τώρα από τρεις εξισώσεις με τέσσερις άγνωστες μεταβλητές, τις M^D , M^S , Y και r , και επομένως η λύση του προϋποθέτει τη γνώση μιας μεταβλητής. Ο προσδιορισμός της τιμής του επιτοκίου γίνεται από το Friedman με ένα συνδυασμό αφενός της διακρίσεως που κάνει ο Fisher μεταξύ πραγματικού και ονομαστικού επιτοκίου και αφετέρου της κεϋνσιανής θέσεως, αναφορικά με τις ανελαστικές προσδοκίες που έχουν οι κερδοσκόποι όσον αφορά την τιμή του επιτοκίου.

Επομένως, σύμφωνα με τη διάκριση των επιτοκίων κατά Fisher σε πραγματικό και ονομαστικό έχουμε:

¹⁷Τούτο εύκολα προκύπτει αφού, εξ ορισμού έχουμε:

$$E_{M^D, Y} = \frac{dM^D}{dY} \cdot \frac{Y}{M^D} = I(r) \cdot \frac{Y}{Y \cdot I(r)} = 1$$

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$r = \rho + \frac{\dot{P}}{P} \quad (3.5.4)$$

Τούτο σημαίνει ότι το ονομαστικό επιτόκιο r είναι το άθροισμα του πραγματικού επιτοκίου ρ και της ποσοστιαίας μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών $\frac{\dot{P}}{P}$, δηλαδή του πληθωρισμού.

Αν τώρα υποτεθεί σύμφωνα με τον Keynes ότι:

$$r = r^e \quad (3.5.5)$$

δηλαδή, ότι το ονομαστικό επιτόκιο r είναι ίσο με το προσδοκώμενο r^e και συνδυάσουμε την έννοια αυτή του Keynes με τη διάκριση των επιτοκίων που μας δίνει η (3.5.4), τότε προκύπτει:

$$r = \rho^e + \left(\frac{\dot{P}}{P}\right)^e \quad (3.5.6)$$

Επειδή όμως:

$$y = \frac{Y}{P} = \text{πραγματικό εισόδημα}$$

έχουμε:

$$\ln y = \ln Y - \ln P$$

ή

$$\frac{\dot{y}}{y} = \frac{\dot{Y}}{Y} - \frac{\dot{P}}{P} \quad (3.5.7)$$

Κατά συνέπεια, η (3.5.6) μπορεί να γραφεί με τη βοήθεια της (3.5.7) ως εξής:

$$r = \rho^e + \left(\frac{\dot{Y}}{Y}\right)^e - \left(\frac{\dot{y}}{y}\right)^e$$

ή

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$r = \rho^e - g^e + \left(\frac{\dot{Y}}{Y}\right)^e \quad (3.5.8)$$

όπου:

$$g^e = \left(\frac{\dot{y}}{y}\right)^e$$

Η σχέση (3.5.8) δηλώνει ότι το ονομαστικό επιτόκιο r είναι το άθροισμα αφενός της διαφοράς μεταξύ του πραγματικού προσδοκώμενου επιτοκίου ρ^e και του προσδοκώμενου ποσοστού αύξησης του πραγματικού εισοδήματος της οικονομίας g^e , και αφετέρου του προσδοκώμενου ποσοστού μεταβολής του ονομαστικού εισοδήματος της οικονομίας $\left(\frac{\dot{Y}}{Y}\right)^e$. Ο Friedman κάνει μία επιπλέον υπόθεση, ότι δηλαδή η διαφορά μεταξύ του προσδοκώμενου πραγματικού επιτοκίου και του προσδοκώμενου ποσοστού αύξησης του πραγματικού εισοδήματος είναι σταθερή. Δηλαδή υποθέτει ότι ισχύει η σχέση:

$$\rho^e - g^e = \alpha \quad (3.5.9)$$

Άρα η (3.5.8) γίνεται ενόψει της (3.5.9):

$$r = \alpha + \left(\frac{\dot{Y}}{Y}\right)^e \quad (3.5.10)$$

Κατά συνέπεια, το σύστημα των εξισώσεων (3.5.1) - (3.5.3) συμπληρώνεται με την εξίσωση (3.5.10) και έτσι έχουμε τώρα τέσσερις εξισώσεις για να προσδιοριστούν οι τέσσερις άγνωστες μεταβλητές που προαναφέραμε. Θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι η τιμή του επιτοκίου, βασικά, προσδιορίζεται εκτός του συστήματος, αφού η τιμή του εξαρτάται από ένα σταθερό ποσοστό α και από το προβλεπόμενο ποσοστό μεταβολής του ονομαστικού εισοδήματος της οικονομίας. Οι τρεις πρώτες εξισώσεις του συστήματος μπορούν να γραφτούν επίσης ως εξής:

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

$$Y \cdot I(r) = M^S(r)$$

Αν τώρα υποτεθεί ότι η προσφορά χρήματος $M^S(t)$ καθορίζεται εξωγενώς σε κάθε χρονική περίοδο, τότε:

$$Y(t) = V(r) \cdot M^S(t) \quad (3.5.11)$$

όπου:

$$V(r) = \frac{1}{I(r)}$$

Έτσι το σύστημα του Friedman περιορίζεται ακόμη περισσότερο σε δύο εξισώσεις, την (3.5.10) και (3.5.11), οι οποίες καθορίζουν την τιμή του επιτοκίου r και το ύψος του ονομαστικού εισοδήματος σε κάθε χρονική περίοδο. Αυτός ο τρόπος αποτελεί τον "τρίτο δρόμο" του Friedman, που προκαθορίζει την τιμή του επιτοκίου με βάση το αναμενόμενο ποσοστό μεταβολής του ονομαστικού εισοδήματος και ένα σταθερό ποσοστό α , και προσδιορίζει πως μεταβάλλεται το τρέχον ονομαστικό εισόδημα της οικονομίας.

Σχετικά με το σύστημα των εξισώσεων (3.1.1) - (3.1.3), που αποτελεί τον πραγματικό τομέα της οικονομίας, ο Friedman διαπιστώνει, ότι, για λόγους εμπειρικούς αλλά και θεωρητικούς, δεν μπορεί να συνδυαστεί με το χρηματικό τομέα, εις τρόπον ώστε να έχουμε ένα πλήρες σύστημα ικανό να προσδιορίσει τις πραγματικές και ονομαστικές μεταβλητές της οικονομίας. Έτσι θεωρεί ότι το "πάντρεμα" αυτό των δύο τομέων αποτελεί μία "δουλειά που δεν έχει ολοκληρωθεί"¹⁸.

¹⁸M. Friedman "A Monetary Theory of Nominal Income", Journal of Political Economy, 1971, σελ. 330.

3.6. Σχόλια - Παρατηρήσεις

Μετά από την ανάλυση και του "τρίτου δρόμου" του Friedman μπορούμε να κάνουμε ορισμένα σχόλια και παρατηρήσεις αναφορικά με το κατά πόσο "πέτυχε" η προσπάθεια του Friedman να δώσει ένα εναλλακτικό μακροοικονομικό σύστημα αναλύσεως, ικανό να καλύψει τις αδυναμίες των άλλων σχολών και ειδικότερα να απαντήσει στο ερώτημα, ποιοί παράγοντες προσδιορίζουν πόσο θα αυξηθούν οι τιμές και πόσο το πραγματικό εισόδημα της οικονομίας αν επέλθει μία αύξηση της ποσότητας χρήματος.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να τονιστεί πάλι, ότι η τιμή του επιτοκίου στο υπόδειγμα του "τρίτου δρόμου" του Friedman δεν ερμηνεύεται από το σύστημα, αλλά προσδιορίζεται εξωγενώς, όπως καθορίζεται εξωγενώς και το πραγματικό εισόδημα στο κλασικό σύστημα ή το γενικό επίπεδο των τιμών στο νεοκεϋνσιανό σύστημα. Η χρησιμοποίηση στο χρηματικό τομέα της οικονομίας ενός σταθερού επιτοκίου, που καθορίζεται εξωγενώς, δεν επιφέρει σοβαρά προβλήματα. Το ίδιο όμως δεν μπορεί να γίνει και για τον πραγματικό τομέα της οικονομίας, γι' αυτό και ο Friedman αναγκάστηκε να περιοριστεί στην ανάπτυξη μιας θεωρίας, που συνδυάζει το τρέχον εισόδημα με την ποσότητα του χρήματος. Έτσι, το ερώτημα, κατά πόσο η αύξηση της ποσότητας χρήματος διαχωρίζεται σε αύξηση τιμών και σε αύξηση του πραγματικού εισοδήματος της οικονομίας, παραμένει αναπάντητο. Η περισσότερο, όμως, σοβαρή κριτική στα συμπεράσματα της εργασίας αυτής του Friedman, ασκήθηκε από τον πρωταγωνιστή των νεοκεϋνσιανών Tobin¹⁹. Αν μεταφέρουμε τη σταθερή τιμή του επιτοκίου στον πραγματικό τομέα του συστήματος και υποθέσουμε ότι ασκείται δημοσιονομική πολιτική -αύξηση π.χ. κρατικών δαπανών-, τότε θα παρατηρηθεί αύξηση του πραγματικού εισοδήματος ίση με το γινόμενο των κρατικών δαπανών επί τον πολλαπλασιαστή των επενδύσεων. Αντίστοιχα, αν μεταφέρουμε τη σταθερή τιμή του επιτοκίου στο χρηματικό τομέα του συστήματος, τότε θα παρατηρήσουμε αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, ανάλογη με την αύξηση της ποσότητας του χρήματος. Επομένως, η αύξηση κρατικών

¹⁹J. Tobin, "Friedman's Theoretical Framework" in Milton Friedman's Monetary Frame work edited by R. Gordon, University of Chicago Press, 1974.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

δαπανών στα πλαίσια του υποδείγματος του "τρίτου δρόμου" του Friedman παράγει κεϋνσιανά αποτελέσματα, δηλαδή αύξηση παραγωγής και απασχολήσεως και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στο κεϋνσιανό σύστημα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Σύμφωνα με τους μονεταριστές η μακροχρόνια καμπύλη Phillips είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό υποαπασχολήσεως της οικονομίας.
2. Δεν υπάρχει μόνο μία βραχυχρόνια καμπύλη Phillips, αλλά δέσμη από βραχυχρόνιες καμπύλες, όπου καθεμιά ορίζεται από το προσδοκώμενο ύψος του πληθωρισμού.
3. Η αύξηση της ποσότητας του χρήματος θα προκαλέσει βραχυχρόνια, αύξηση της απασχολήσεως και του πληθωρισμού. Μακροχρόνια η οικονομία θα σταθεροποιηθεί στο φυσικό ρυθμό ανεργίας με υψηλότερο πληθωρισμό.
4. Η μακροχρόνια καμπύλη Phillips μπορεί να συνδυαστεί με διαφορετικούς ρυθμούς πληθωρισμού.
5. Θα μπορούσαμε εξίσου να πούμε ότι μακροχρόνια μείωση της ανεργίας και αύξηση του πληθωρισμού δεν μπορούν να συμβιβαστούν.
6. Η εξάλειψη των πληθωριστικών προσδοκιών από την οικονομία μπορεί να επιτευχθεί μόνο με προσωρινή αύξηση της ανεργίας.
7. Μια κατάσταση χαρακτηρίζεται διαχρονικά σταθερή, αν δεν παρατηρείται μετακίνηση της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips.
8. Οι μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος, ενώ βραχυχρόνια έχουν επίδραση στα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας, δηλαδή στην παραγωγή, απασχόληση και πραγματικούς μισθούς, μακροχρόνια εντούτοις, η επίδρασή του συγκεντρώνεται μόνο στα χρηματικά μεγέθη της οικονομίας. Τούτο χαρακτηρίζεται ως ουδετερότητα του χρήματος.
9. Σύμφωνα με την νεοκεϋνσιανή σχολή οι μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος έχουν μόνιμο χαρακτήρα και καλύπτουν τη βραχυχρόνια περίοδο.
10. Κατά τους μονεταριστές, η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής δεν έχει επίδραση στην οικονομία, γιατί κάθε προσπάθεια αυξήσεως της κρατικής παρεμβάσεως έχει ως αποτέλεσμα αντίστοιχα μείωση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας.
11. Το χρήμα, σύμφωνα με τη νεοκεϋνσιανή σχολή, είναι στενό υποκατάστατο των άλλων χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και αυτό

συνεπάγεται μεγάλη ελαστικότητα ζήτησεως χρήματος σχετικά με το ύψος του επιτοκίου.

12. Εμπειρικές έρευνες έχουν επιβεβαιώσει την ελαστικότητα της ζήτησεως χρήματος σε σχέση με το επιτόκιο, όχι όμως και την παγίδα ρευστότητας.
13. Σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς, η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος είναι πολύ ασταθής μεταβλητή.
14. Το χρήμα, σύμφωνα με τη μονεταριστική σχολή, θεωρείται μία άλλη μορφή πλούτου και κατά συνέπεια έχει μικρό βαθμό υποκαταστάσεως με τα άλλα χρηματικά περιουσιακά στοιχεία και τούτο σημαίνει ότι η ελαστικότητα ζήτησεως χρήματος σε σχέση με τις τιμές του επιτοκίου είναι μικρή.
15. Η εξισορρόπηση της αγοράς χρήματος οσάκις παρατηρείται διάσταση προσφοράς και ζήτησεως χρήματος, γίνεται μέσω των επιδράσεων των χρηματικών εισοδημάτων και όχι μέσω του επιτοκίου.
16. Αύξηση της ποσότητας χρήματος, σύμφωνα με τους νεοκεϋνσιανούς, θα προκαλέσει αύξηση παραγωγής και απασχολήσεως. Τα ίδια αποτελέσματα δέχονται και οι μονεταριστές μόνο που η διάρκειά τους έχει προσωρινό χαρακτήρα.
17. Στη βραχυχρόνια περίοδο η επίδραση του χρήματος στις πραγματικές μεταβλητές του συστήματος γίνεται δεκτή και από τις δύο σχολές. Μακροχρόνια η μονεταριστική σχολή δέχεται την ουδετερότητα του χρήματος.
18. Ενώ η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί ουσιαστικό όπλο καταπολεμήσεως της ανεργίας για τους νεοκεϋνσιανούς, αντίθετα οι μονεταριστές, επειδή πιστεύουν ότι η οικονομία λειτουργεί κοντά στην πλήρη απασχόληση, κάθε αύξηση κρατικής δαπάνης θα αντισταθμίζεται από ανάλογη μείωση δαπάνης του ιδιωτικού τομέα.
19. Οι μονεταριστές δέχονται ότι βραχυχρόνια η παραγωγή και η απασχόληση μπορεί να επηρεαστεί, εφόσον η οικονομική πολιτική επηρεάσει τις τιμές, τις οποίες όμως δεν μπορούν να προβλέψουν όλα τα οικονομούντα άτομα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ασυμμετρία προσδοκιών μεταξύ εργατών και επιχειρήσεων.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

20. Η κύρια θέση των μονεταριστών είναι να αντικατασταθεί η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική με κανόνες σχετικά με τη σταθερή αύξηση της ποσότητας του χρήματος ή με σταθερούς κανόνες αναφορικά με τη δημοσιονομική πολιτική.
21. Οι επιχειρηματικοί κύκλοι για τους νεοκεϋνσιανούς οφείλονται στο ευμετάβλητο της συνολικής ενεργής ζήτησεως της οικονομίας και στις ακαμψίες που παρουσιάζουν οι τιμές των μεταβλητών του συστήματος, ενώ για τους μονεταριστές θεωρούνται μεταβατικό φαινόμενο που οφείλεται στις άστατες μεταβολές της ποσότητας του χρήματος από την κεντρική τράπεζα.
22. Η καμπύλη Phillips για τους νεοκεϋνσιανούς αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο ασκήσεως οικονομικής πολιτικής. Για τους μονεταριστές υπάρχει δέσμη βραχυχρόνιων καμπυλών Phillips, ενώ η μακροχρόνια καμπύλη Phillips είναι κάθετη στο φυσικό ρυθμό ανεργίας της οικονομίας.
23. Ο Friedman ανέπτυξε το 1970 ένα θεωρητικό μακροοικονομικό υπόδειγμα για να επισημάνει τις διαφορές μεταξύ της κλασικής ποσοτικής θεωρίας, της κεϋνσιανής προσεγγίσεως και του "τρίτου δρόμου" προς το μονεταρισμό.
24. Σχετικά με το κλασικό υπόδειγμα, επειδή ο αριθμός των εξισώσεων είναι μικρότερος κατά ένα του αριθμού των αγνώστων μεταβλητών, υποθέτει ότι η εξίσωση που απαιτείται αντικαθίσταται με την τιμή του πραγματικού εισοδήματος, που θεωρείται ως δεδομένο εξωγενώς.
25. Στο νεοκεϋνσιανό σύστημα για το ίδιο πρόβλημα υποθέτει ότι η εξίσωση που χρειάζεται αντικαθίσταται με τη δεδομένη εξωγενώς τιμή του γενικού επιπέδου των τιμών.
26. Στο δικό του υπόδειγμα, που το χαρακτηρίζει ως "τρίτο δρόμο", θεωρεί ότι η τιμή του επιτοκίου προσδιορίζεται εκτός του συστήματος.
27. Το κεντρικό πρόβλημα, σύμφωνα με τον Friedman, είναι να προσδιοριστούν οι παράγοντες που καθορίζουν πόσο θα μεταβληθούν οι τιμές και πόσο το πραγματικό εισόδημα, αν επέλθει μία μεταβολή στην ποσότητα του χρήματος.

Η καμπύλη PHILLIPS, η υπόθεση του φυσικού ρυθμού απασχόλησης και παραγωγής

28. Στο κλασικό σύστημα η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος βρίσκει διέξοδο στη μεταβολή μόνο των τιμών, ενώ στο κεϋνσιανό σύστημα βρίσκει διέξοδο στη μεταβολή των πραγματικών μεγεθών της οικονομίας.
29. Ούτε με το υπόδειγμα του Friedman μπορεί να δοθεί η απάντηση, πως διαχωρίζεται μία μεταβολή της ποσότητας του χρήματος σε μεταβολή πραγματικών και χρηματικών μεγεθών της οικονομίας. Το υπόδειγμά του παρέχει μία απλή και ωραία νομισματική θεωρία για τα χρηματικά εισοδήματα.
30. Ο Friedman αδικεί το νεοκεϋνσιανό υπόδειγμα με την υπόθεση που κάνει ότι σ' αυτό (το υπόδειγμα) η τιμή του γενικού επιπέδου των τιμών είναι εξωγενώς δεδομένη.
31. Ο "τρίτος δρόμος" του Friedman δέχτηκε σοβαρή κριτική από τους νεοκεϋνσιανούς ότι ο καθορισμός της τιμής του επιτοκίου έξω από το σύστημα έχει ως συνέπεια το σύστημα του Friedman να παράγει νεοκεϋνσιανά αποτελέσματα και μάλιστα σε μεγαλύτερη ένταση απ' ό,τι στο νεοκεϋνσιανό υπόδειγμα.
32. Σχετικά με τον πραγματικό τομέα της οικονομίας στο υπόδειγμα Friedman, αυτός θεωρείται ως "δουλειά που δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί", αφού δεν ήταν δυνατό να συζευχθεί με το χρηματικό τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Μπένος Θεοφάνης, (1993), *Σύγχρονες Τάσεις στη Μακροοικονομική Θεωρία*.
- Λιανού Θεοδώρου, Μπένος Θεοφάνης, (1992), *Μακροοικονομική Ανάλυση και Δημοσιονομική Πολιτική*.